Ազգ

Azg armenian daily

16 ՄԱՅԻՍ 1997 ՈՒՐԲԱԹ # 90 (1344)

ՀԱՅ... Ա.Գ.Ն. ԳՐ...

«Մոսկովսկի կոմսոմոլեցը» ադրբեջանական պատվերներ է կատարում

ԵՐԵՎԱՆ, 15 ՄԱՅԻՍ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ. «Փաստ» գործակալությունը տարածել է «Մոսկովսկի կոմսոմոլեց» թերթի տեղեկատվությունն այն մասին, թե իբր Հայաստանը Ռուսաստանից միջուկային զենք է ստացել: Ըստ թերթի, այդ մասին հայտարարել է Ադրբեջանի նախագահ Հեյդար Ալիեւը: ՀՀ պաշտպանության նախարարությունն այս հայտարարությունը համարում է Ադրբեջանի կողմից ծավալած հակահայկական քարոզչության հերթական դրսեւորում: Նախարարության լրատվության եւ մամուլի վարչության պետի տեղակալ Հովիկ Չարխչյանն Արմենպրեսի թղթակցի հետ ունեցած զրույցում անհիմն համարելով հիշյալ հայտարարությունը, հիշեցրեց, որ Ադրբեջանը չի կարողացել ապացուցել Ռուսաստանի կողմից Հայաստանին անօրինական զենքի մատակարարման մասին վերջերս իր կատարած հայտարարությունը: Սա Ադրբեջանի ոչ առաջին եւ հավանաբար նաեւ ոչ վերջին հակահայկական կեղծ հայտարարությունն է, ասաց նա: Երբ Ալիեւը վաղը հայտարարի, թե Հայաստանը միջուկային մարտագլխիկներ ունի, ավելացրել է Հ. Չարխչյանը, դա դեռեւս չի նշանակի, թե նրա ասածը համապատասխանում է իրականությանը: Իսկ ինչ վերաբերում է «Մոսկովսկի կոմսոմոլեցին», Հ. Չարխչյանը նկատեց, որ թերթը վաղուց է դեղին մամուլի համբավ ձեռք բերել՝ էժանագին սենսացիաներ հրապարակելով ու այս կամ այն ուժերի պատվերները կատարելով:

ՎԱՇԻՆԳՏՈՆ

ԱՄՆ-ի Սենատը Հայաստանին պատժելու նախադրյալներ է ստեղծում

15 ՄԱՅԻՍ, VOA, «ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆ». Միացյալ Նահանգների Սենատը միաձայն վավերացրեց Եվրոպայում սովորական զորքերի եւ սպառազինությունների մասին 1990 թվականի պայմանագրում մտցված փոփոխությունները, որոնք իրավունք են տալիս Ռուսաստանին ավելի շատ զենքեր տեղադրել իր հարավային եւ հյուսիսային սահմանների երկայնքով: Ռուսաստանը պահանջում էր փոփոխություններ մտցնել այդ պայմանագրում ՆԱՏՕ-ի հետ տարվող բանակցություններում: Չեչնիայում մարտական գործողությունների սկսվելուց հետո Ռուսաստանը հայտարարեց, թե պայմանագիրն այլեւս չի բավարարում իր անվտանգության պահանջները: Պայմանագրում մտցված փոփոխությունները թույլ են տալիս Ռուսաստանին նախկին ԽՍՀՄ-ի մի շարք հանրապետությունների, այդ թվում նաեւ Հայաստանի սովորական զինված ուժերի ազգային առավելագույնի կրճատման հաշվին ավելացնել իր սպառազինությունները: Հայաստանի խորհրդարանը վավերացրել է պայմանագիրը իրավունք տալով Ռուսաստանին օգտագործել հայկական ուժերի համար սահմանված սպառազինությունների առավելագույն չափաքանակի մի մասը: Հօգուտ Ռուսաստանի ազգային սպառազինությունների չափաքանակները վերաբաշխելու համաձայնությունները չեն վերաբերում Ադրբեջանին, որը Թուրքիայի աջակցությամբ կարողացավ այդ իրավունքը կորզել անցյալ տարի Վիեննայում կայացած բանակցություններում: ԱՄՆ-ի Սենատը այդ համաձայնագրում լրացումներ կատարեց, որոնցից մեկը վերաբերում է Հայաստանին եւ Ղարաբաղին եւ բարենպաստ չէ Հայաստանի համար: Սենատը հատուկ զեկույց պահանջեց նախագահ Բիլ Քլինթոնից Հայաստանի կողմից Լեռնային Ղարաբաղին սովորական սպառազինություններ փոխանցելու վերաբերյալ: Սենատի կողմից ընդունված փաստաթղթերում

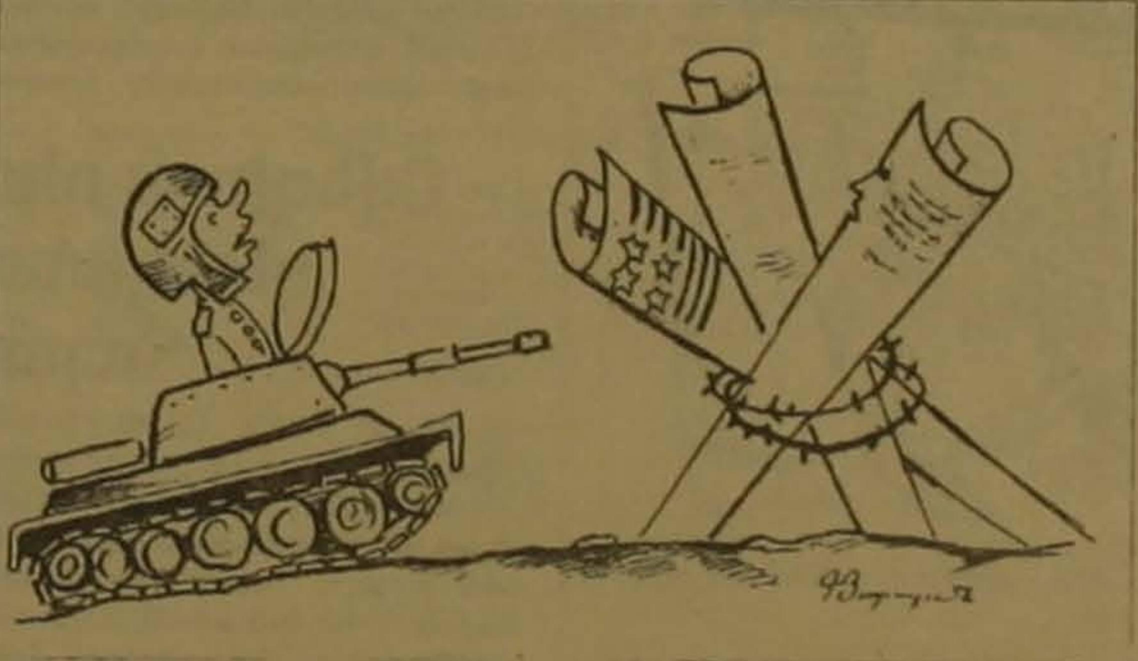

նշվում է, որ ԱՄՆ-ի նախագահը մինչեւ օգոստոսի 1-ը պետք է զեկուցի, թե արդյոք Հայաստանը սովորական սպառազինություն չի փոխադրում Լեռնային Ղարաբաղ: Եթե դա հաստատվի, նախագահը պետք է ներկայացնի այն պատժամիջոցները, որոնք պետք է կիրառվեն Հայաստանի նկատմամբ: Նշենք, որ Եվրոպայում սովորական զինված ուժերի կրճատման վերաբերյալ վերափոխված պայմանագրում որեւէ սահմանափակում չի դրվում հակամարտության գոտիների վրա: Այդպիսի սպառազինությունների ցանկացած կուտակում մասնավորապես Աբխազիայում եւ Լեռնային Ղարաբաղում չի համարվում պայմանագրի խախտում, քանի որ նրանում չի ասվում, թե որքան ռազմական սարքավորում կարող է տեղակայվել հակամարտության գոտիներում: Այսուհանդերձ Միացյալ Նահանգները փաստորեն ուզել է սիրաշահել Ադրբեջանին եւ այդ երկրի արտգործնախարարությունն այսօր հայտարարեց, թե մեծ հաղթանակ է տարել ամերիկյան Սենատում: Բացի այդ մինչեւ այսօր Հեյդար Ալիեւն ասել է, թե չի վավերացնի պայմանագիրը, ողջ պայմանագիրը դնելով վտանգի տակ: Այսօր պայմանագրի վավերացման վերջին օրն էր [illegible] «Ազատություն» [illegible] Ադրբեջանի խորհրդարանն այսօր [illegible] չուներ: Երբ թեկուզ մեկ երկիր չվավերացնի պայմանագիրը, այն կհամարվի վերապահված:

ՍԱՀՄԱՆ

Հրադադարի նոր խախտում հյուսիս-արեւելքում

ԵՐԵՎԱՆ, 15 ՄԱՅԻՍ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ. Հրադադարի նոր խախտում է արձանագրվել հայ-ադրբեջանական սահմանի հյուսիս-արեւելյան հատվածում: Մայիսի 14-ին, ժամը 17:25-ից Ադրբեջանի զինված ուժերի ստորաբաժանումները ականանետներով եւ հրազենային տարատեսակ զենքերով պարբերաբար գնդակոծել են Տավուշի մարզի Մովսես եւ Պառավաքար գյուղերի պաշտպանական դիրքերը: Գնդակոծությունը շարունակվել է մինչեւ մայիսի լույս 15-ի գիշերվա ժամը 01:25-ը: ՀՀ պաշտպանության նախարարության լրատվության ու մամուլի վարչությունից հայտնեցին, որ հայկական կողմից տուժածներ չկան: ՀՀ զինված ուժերի ստորաբաժանումները պատասխան գործողություններով հակառակորդին պարտադրել են դադարեցնել կրակը:

Ավիավթար Ադրբեջանում. 6 զոհ

15 ՄԱՅԻՍ, «ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆ». 6 մարդ զոհվեց այսօր առավոտյան ադրբեջանական Գյանջա քաղաքի մոտակայքում տեղի ունեցած «Յակ-40» ինքնաթիռի վթարի հետեւանքով: Վթարի պատճառներն անհայտ են: Ինքնաթիռը ուսումնական թռիչք էր կատարում եղանակային գերազանց պայմաններում եւ ընկավ Գյանջայի օդանավակայանից 6 կմ հեռավորության վրա:

Հիսուն հազար թուրք զինվոր է ներխուժել Հյուսիսային Իրաք

ԱՆԿԱՐԱ, 15 ՄԱՅԻՍ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ. Թուրքական բանակը վերջին տարիների ընթացքում խոշորագույն ցամաքաօդային գործողությունն է իրականացնում Հյուսիսային Իրաքում Քրդական աշխատավորական կուսակցության ճամբարները ոչնչացնելու նպատակով: Ըստ ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ-ի հաղորդման, այդ գործողության մեջ ներգրավված են շուրջ 50 հազար զինծառայող, 250 միավոր զրահատեխնիկա, ռմբակոծիչ-կործանիչ օդուժ եւ կրակային պաշտպանության ուղղաթիռներ:

Ավելի վաղ ոչ պաշտոնական աղբյուրների վկայակոչումով հաղորդվել էր, որ Իրաքյան Քրդստան են մտել շուրջ 10 հազար թուրք զինվոր ու սպա:

Անատոլու գործակալությունը հաղորդել է, որ քուրդ ապստամբները «խուճապահար փախչում են դեպի իրանաիրաքյան սահմանը»: Այսօր օրվա ընթացքում Քրդական աշխատավորական կուսակցության ճամբարներին օդային նոր հարվածներ են հասցվել Սինաթի, Հաֆթուրի, Զախոյի, Զեյլիի եւ Հավրանինի շրջաններում: Ռազմահանգրվանները, ինչպես հաղորդվում է, ամբողջովին ոչնչացվել են: Տարածաշրջանից ստացված տեղեկությունների համաձայն, առավել կատաղի ընդհարումներ են տեղի ունենում Զախոյի շրջանում: Հենց այնտեղ էլ հետեւակային զորքերը քուրդ ապստամբներին շրջապատման մեջ առնելու գործողություն են ձեռնարկել:

«Գազպրոմի» խնայողական ուղին

15 ՄԱՅԻՍ, BBC, «ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆ». Ռուսաստանի կառավարությունն այսօր որոշեց, որ օտարերկրացիները կարող են գնել «Գազպրոմ» ընկերության բաժնետոմսերը, սակայն 9 տոկոսից ոչ ավելի: Վարչապետ Վիկտոր Չեռնոմիրդինը, որը «Գազպրոմի» նախկին նախագահն է, կառավարության անդամներին տեղեկացրեց, որ ընկերության բաժնեթղթերը ձեռք բերելու օտարերկրացիների իրավունքները խիստ սահմանափակվելու են: Ընկերության նախագահ Ռեմ Վյախիրեւը խոսելով ընկերության ծրագրերի մասին հայտնեց, որ Թուրքիան դառնալու է ռուսաստանյան գազի երկրորդ խոշորագույն սպառողը՝ Գերմանիայից հետո: Նախատեսվում է նաեւ գազատար անցկացնել դեպի Եվրոպա՝ Ֆինլանդիայի տարածքով: Վյախիրեւը հայտարարեց նաեւ, թե միջազգային շուկաներում ընկերության մրցունակությունը բարձրացնելու նպատակով ծրագրվել է աշխատողների կրճատում անցկացնել: Ըստ որոշ գնահատականների, ընկերության շուրջ 100 հազար աշխատողներ կզրկվեն աշխատանքից: Վյախիրեւը հայտարարեց, թե ընկերությունը մտադիր է այդ ձեւով մինչեւ 400 միլիոն դոլարի խնայողություն կատարել:

Ալժիրում նոր սպանություններ

ՌԱԲԱԹ, 15 ՄԱՅԻՍ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ. Ալժիրի հյուսիսում «մի խումբ ահաբեկիչներ» լույս հինգշաբթի օրվա գիշերը սպանել են 30 մարդ՝ հիմնականում կանայք եւ երեխաներ: Ինչպես հաղորդել է ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ-ը, ողբերգությունը տեղի է ունեցել Բլիդա քաղաքի մերձակայքի Շեբլի բնակավայրում՝ Ալժիրի մայրաքաղաքից 50 կիլոմետր դեպի հարավ-արեւմուտք: Ս.թ. ապրիլից մինչեւ օրս Ալժիրում արմատական-իսլամականների ձեռքով զոհվել է առնվազն 450 մարդ:

Բելառուսի պառլամենտ ընդդեմ լիակատար միավորման

15 ՄԱՅԻՍ, «ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆ». Բելառուսի արտգործնախարարության բարձրաստիճան պաշտոնյաներից մեկն այսօր բացասական գնահատական տվեց Ռուսաստանի եւ Բելառուսի միավորման գաղափարին, որը երեկ արտահայտել էր Ռուսաստանի նախագահ Բորիս Ելցինը: Փոխարտգործնախարար Միխայիլ Խվոստովը Մինսկում տեղի ունեցած մամլո ասուլիսում հայտարարեց, թե ինքը 2 պետությունների լիակատար միավորման ոչ մի հնարավորություն չի տեսնում: Նա հայտնեց, թե Բորիս Ելցինի գաղափարը կուսումնասիրվի, սակայն «ոչ մի դեպքում Բելառուսի պետականությունը կասկածի տակ չի առնվելու»:

Երեկ նախագահ Ելցինը հայտարարել էր, թե ինքը 2 սլավոնական պետությունների միավորման կողմնակիցն է: Այսօր ավարտվում է դաշնության կանոնադրության հրապարակային քննարկման ժամկետը: Բորիս Ելցինը հաղորդեց, որ ինքը եւ Բելառուսի նախագահ Ալեքսանդր Լուկաշենկոն կստորագրեն այդ փաստաթուղթը մայիսի 23-ին:

Հայ գիտնականը կանխատեսել էր Իրանի երկրաշարժը

Պատահականությո՞ւն, թե՞...

Մայիսի 3-ին ՀՀ ճարտարագիտական ակադեմիայի ակադեմիական խորհրդական, բնական աղետների կանխատեսման եւ սեյսմակայուն շինարարության «Պրոգնոզ Մոնոլիտ» կենտրոնի տնօրեն Ալեքսանդր Մելիք-Յոլչյանը Իրանի Իսլամական Հանրապետության համապատասխան մարմիններին է տրամադրել մի աղյուսակ, որտեղ սեւով սպիտակի վրա նշված է այսօր արդեն իրականություն դարձած եւ սպասվելիք սեյսմիկ ցնցումների մասին, ընդ որում հերթական հաջորդականությամբ նախ մայիսի 12-ին եւ ապա նույն ամսի 13-ին, 18-ին, 20-ին եւ 21-ին: Աղյուսակը պարունակում էր տեղեկատվություն ոչ միայն բուն երկրաշարժի մասին այլ նաեւ աշխարհագրական լայնությամբ եւ երկայնությամբ որոշված կանխատեսում, էպիկենտրոնի տեղայնացման վերաբերյալ տվյալ: Հաղորդագրությունը դրոշմված է եղել ՀՀ ԳԱ ակադեմիայի կնիքով եւ համապատասխան ամսաթվով, հանգամանք, որը վկայում է կատարված կանխատեսման ժամկետի շուրջ:

Տես ♦ էջ 3

ՇԱԽՄԱՏ

Հայաստանը՝ Եվրոպայի բրոնզե մեդալակիր

Հայ շախմատիստները եւս հաղթեցին Ադրբեջանի թիմին

ԳԱԳԻԿ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ,
Պուլա, Խորվաթիա

Հայաստանի շախմատիստները հաղթանակներով եզրափակեցին իրենց հրաշալի ելույթը Խորվաթիայի Պուլա քաղաքում ավարտված Եվրոպայի II-րդ թիմային առաջնությունում: Մեր տղամարդկանց հավաքականը հանդիպում էր մրցաշարի կազմակերպիչների՝ Խորվաթիայի ներկայացուցիչների հետ, որոնք առաջին իսկ տուրից աղյուսակը գլխավորողների մեջ էին եւ իհարկե մեդալներ նվաճելու մեծ հույսեր ունեին: Կրկին փայլեց Ռաֆայել Վահանյանը, որը ակնհայտորեն երկրորդ երիտասարդություն է ապրում: Հանդիպելով գրոսմայստեր Զդենկո Կոժուլի հետ, որը մինչ այդ երկրորդ խաղատախտակի վրա առաջնության լավագույն արդյունքն ուներ, Ռաֆայելը տպավորիչ գրոհ ծավալեց եւ գեղեցիկ հաղթանակ տարավ: Նշենք, որ դրանով իսկ արդեն ինքը Վահանյանը խաղատախտակի վրա գրավեց առաջին տեղը: Մրցաշարում փայլող մեր մյուս գրոսմայստերը՝ Արշակ Անաստասյանը, եւս հաղթանակ տարավ Կրունոսլավ Հուլակի նկատմամբ եւ Վահանյանի նման փակման հանդիսավոր արարողության ժամանակ պարգեւատրվեց իր խաղատախտակի վրա լավագույնը ճանաչվելու համար: Վլադիմիր Հակոբյանը սեւերով ոչ-ոքի խաղաց Բոգդան Լալիչի հետ: Եվ թեեւ Արտաշես Մինասյանը պարտություն կրեց Մլադեն Պալացից, Հայաստանի հավաքականը հաղթեց 2.5-1.5 հաշվով: Ի դեպ, դա երրորդ անընդմեջ հաղթանակն էր եզրագծում:

Տես ♦ էջ 7

ԱԶԳ **տեղական**

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Գտանելի՞ է ճշմարտության հասիկը բազմակարծության մեջ

«Համազգային» մշակութային միության կազմակերպած հանդիպումների ակումբի հերթական հյուրը Հայաստանի Ամերիկյան համալսարանի դոկտոր, ԱՄՆ քաղաքացի Լուսին Դանիելյանն էր, զրույցի թեման՝ «Ժողովրդավարությունը եւ զանգվածային լրատվության միջոցները»: Ի սկզբանե ներկայացնելով ընդունված տեսակետը, որ ժողովրդավարության պայմաններում իշխանությունները գոյություն ունեն ժողովրդի համար, ի հաստատումն մեջբերելով նաեւ Ա. Լինկոլնի հռչակավոր ձեւակերպումը «ժողովրդի կողմից ստեղծված իշխանությունները ժողովրդի համար են», բանախոսը եկավ այն եզրակացության, որ իրականում սա հռետորական արտահայտություն է, քանզի որոշումները չեն ընդունվում ժողովրդի կողմից. թեեւ փաստ է, որ առանց հեղափոխության ստիպել որոշումներ կայացնել դժվար է: Ամեն դեպքում, ժողովրդավարական համակարգը հանդես չի գալիս մեկ անհատի դեմքով, այն բազադեմ է, որ նշանակում է քաղաքական լեգիտիմությունը գալիս է ներքեւից: Երբ ժողովուրդը չգիտե ինչպես օգտագործել իշխանությունը, այնտեղ ժողովրդավարություն լինել չի կարող: Տիկին Դանիելյանի կարծիքով Հայաստանում այսօր այդ իրավիճակն է: Այս կարծիքին դժվար է համաձայնել այնքանով, որ մի կողմից ժողովրդավարական ինստիտուտների գիտելիքներ ստանալով լոչված կազմակերպությունները այնքան «ստերիլ» գործունեություն են ծավալում, որ իմացության անհրաժեշտ չափը դեռեւս չի դառնում հասարակության մեծամասնության սեփականությունը, մյուս կողմից ժողովրդավարության գոյության պատրանք ստեղծողները իրականում խոչընդոտում են դեպի այն տանող յուրաքանչյուր քայլ: Իսկ որ մեր ժողովուրդը առանց նույնիսկ տեղեկացված լինելու ենթագիտակցորեն հակադրվում է ինքնիշխանությանը, ակնհայտ է: Կարեւորագույն փոփոխությունները չեն կարող լինել ժողովրդավարական, երբ ժողովուրդը համաձայն չէ դրանց: Տիկին Դանիելյանի նկատառումներով հայաստանյան հասարակության մեջ փոխհամաձայնության ստեղծման ուղղությամբ քայլեր չեն արվում այնպիսի հիմնադիր խնդիրների շուրջ, ինչպիսիք են նույնիսկ անկախությունը, Սահմանադրությունը, սեփականաշնորհումը, կրթական համակարգը: Ժողովրդավարության գործող կառույցներից ոչ մեկը դեռեւս կատարյալ չէ, սակայն նրանց գլխավոր խնդիրներից մեկը համակարգի ներսում սահուն փոփոխությունների ապահովումն է: Հեղափոխական բռնի մեթոդները միշտ էլ թեկուզ առժամանակ տագնապալի մթնոլորտ են ստեղծում: Հիշատակելով անցած տարվա լոսանջելեսյան ցույցերը, բանախոսը հայտնեց, որ քաղաքացիների կարծիքով մասնակիցները հասարակությանը իրենց ձայնը փորձում էին լսելի դարձնել այդ մեթոդներով:

Այն, որ մնացյալ միջոցներն անարդյունավետ էին դարձել, կարելի է դիտարկել որպես ժողովրդավարական համակարգի խախտում:

Հասարակական կարծիքի ձեւավորման կարեւորագույն խնդիրների լուծմանը ներազդելու հարցում մամուլին վերապահված է գլխավոր դերերից մեկը: Ժողովրդավարություն՝ ժողովրդի իշխանություն իրագործելի է մարդկանց տեղեկացված լինելու դեպքում: Ըստ էության, ժողովրդավարական համակարգը հենվում է մարդկային անկատարության, անհատի սխալականության կանխելու համար իշխանության չարաշահման հավանականությունը նվազագույնի հասցնելու մեխանիզմներ են պետք: ԶԼՄ-ները օգնում են հասարակությանը տեղյակ լինել իրագործվող քաղաքականության ընթացքի արդյունքներին: Հայաստանում տեղեկատվական դաշտը խիստ սահմանափակ է, որ առաջին հերթին պայմանավորված է մամուլի ցածր տպաքանակով, ապա սպառողների անվճարունակությամբ: Ավելացնենք, որ համեմատաբար մատչելի հեռուստատեսությունը եւ ռադիոն որակապես որեւէ բան չեն տալիս: Հայաստանի Հանրապետությունում կառավարական եւ այլ կառույցներ թափանցիկ չեն, եւ նույնիսկ շատ որոշումներ անհասկանալի է ինչով են հիմնավորված: Հաճախ հասարակությունը չգիտի, որ հարցերն են առաջնային կամ երկրորդային պետության համար: Չունենալով այդ ինֆորմացիան հնարավոր չէ ներազդել: Անշուշտ, այս մթնոլորտում ժողովրդավարության սաղմեր անհնարին է լինեն: Տիկին Դանիելյանի կարծիքով, յուրաքանչյուր ժողովուրդ ինքը պետք է ընտրի ազատության իր սահմանը, հազիվ թե որեւէ այլ երկիր իրենից ավելի շատ կամենա այդ անել:

Ժողովրդավարությունը սակայն ազգային յուրաքանչյուր հոգեբանության վրա նույն ձեւով չի կարող ձեւել: Ամերիկյան ժողովրդավարությունն օրինակ անհանգստացված չէ ճշմարտության համար, կարեւորվում է կարծիքների բազմազանությունը: Զանգվածային լրատվությունը Նահանգներում վերածված է մեծ բիզնեսի: Եվրոպայում, օրինակ, ԶԼՄ-ների հիմնական ելակետը քաղաքականությունն է: Հաճախակի «կարոգֆի» շնորհիվ հասարակության հետ փոխհամաձայնությունը երբեմն դուրս է բերում այն դեպի ճանապարհ, ինչպես, օրինակ, իրաքյան պատերազմը սանձազերծելու նախագահ Բուշի քայլին հավանություն տալը: Այս պարագայում ի՞նչ արժեք ունի դեմոկրատիան, որը հանգեցնում է նույն լուծումներին ինչ միապետությունը առաջադրում է ի սկզբանե:

Զրույց-բանավեճը բավականաչափ ծավալվեց: Այդուհանդերձ, եզրահանգվեց, որ ժողովրդավարության գլխավոր արժանիքը հասարակության կառուցմանը իրեն մասնակից եւ պատասխանատու զգալու անհատի զգացողությունն է:

ԱՆՈՒՇ ԳԱԼՍՏՅԱՆ

ՀՈՒՅՆ ՀԱՄԱՅՆՔ

«Պատրիդա»՝ նշանակում է հայրենիք

«Ադրբեջանի գաղութատիրական լծից Լեռնային Ղարաբաղի ազատագրման համար մարտերին մասնակցել են նաեւ ԼՂՀ եւ ՀՀ ազգությամբ հույն շատ կամավորականներ: Խոսքը նախ եւ առաջ Մարտակերտի շրջանի Մեհմանա հունական գյուղի բնակիչների մասին է, գյուղ, որը նույնպես ավերվել է ադրբեջանական զինյալների կողմից»: Այդ մասին «Ազգի» թղթակցին ասաց Հայաստանի եւ Արցախի հույների «Պատրիդա» հասարակական կազմակերպության ղեկավար Էդուարդ Պոլատովը (Պոլատիդիսը): Նրանց թվում են հունական ծագում ունեցող անուն հանած հրամանատարներ Արթուր Աղաջանյանը, Սերժ Ասլանյանը (Քսիրտսիդիսը): ԼՂՀ իշխանությունների կողմից ղարաբաղյան պատերազմի հերոս Յուրի Ավանեսյանը (Ամիրիդիսը) հետմահու պարգեւատրվել է «Մարտական խաչ» I աստիճանի կառավարական բարձր շքանշանով:

Է. Պոլատովը շնորհակալություն հայտնեց ԼՂՀ կառավարությանը, որը ակտիվ միջոցներ է ձեռնարկում Լեռնային Ղարաբաղի հունական բնակավայրերի վերականգնման համար. «ԼՂ-ում բնակվող հույներին մարդասիրական օգնություն է ցուցաբերում նաեւ սփյուռքահայությունը, մասնավորապես, ֆրանսահայ Ժակ-Հակոբ Հակոբյանը, կիպրոսահայեր Գալուստ Էմմեչյանը եւ Ջորջ Տէր-Բարթողը, որոնք վերջերս սննդամթերքի եւ հագուստի մի խմբաքանակ են ուղեկցել ԼՂՀ: Երախտագիտությամբ պետք է հիշել նաեւ տիկին Հելեն Թեոխարուսին Սալոնիկից, որը բժշկական օգնություն էր ցույց տալիս ոչ միայն մեհմանացիներին, այլեւ հայազգի հարյուրավոր երեխաների», ասաց Է. Պոլատովը: ԼՂՀ հույն համայնքին զգալի օգնություն է ցուցաբերում նաեւ 1995-ից Ալեքսանդրուպոլիսում գործող Հայաստանի եւ Ղարաբաղի հույներին աջակցող կոմիտեն Յանիս Լասկարակիսի ղեկավարությամբ, որը մեկ տրակտոր, գյուղատնտեսական այլ տեխնիկա է առաքել մեհմանացիներին:

«Պատրիդան», որի կոլեկտիվ անդամն է նաեւ Կոնստանտին Իվանիդիսի գլխավորությամբ ԼՂՀ-ում գործող հայ-հունական բարեկամության կենտրոնը, մտադիր է շարունակել աջակցությունը ղարաբաղաբնակ հույներին եւ կոչ է անում հունական էսթեբլիշմենթի ներկայացուցիչներին, այդ թվում ՀՀ-ում Հունաստանի դեսպանատանը, աչքաթող չանել ԼՂՀ-ում մեր հայրենակիցներին», ասաց Է. Պոլատովը:

ՎԱՀՐԱՄ ԱՂԱՋԱՆՅԱՆ

Շվեդիան դեռեւս չի շտապում դեսպանատուն բացել Հայաստանում

ԵՐԵՎԱՆ, 15 ՄԱՅԻՍ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ. Շվեդիան դեռեւս չի կարող միջոցներ հատկացնել Հայաստանում Շվեդիայի Թագավորության դեսպանատուն բացելու համար: Այս մասին մայիսի 15-ին Երեւանում հայտարարեց ՌԴ-ում եւ Հայաստանում Շվեդիայի Թագավորության դեսպան Սվեն Հիրդմանը: Սակայն նա համոզմունք հայտնեց, որ Հայաստանը եւ Շվեդիան կքննարկեն համատեղ ծրագրեր: Դեսպանը նշեց նաեւ, որ Շվեդիան ողջունում է Հայաստանի մուտքը եվրոպական մի շարք կազմակերպություններ:

Հանդիպումը դեսպանի հետ տեղի ունեցավ շվեդուհի Ալմա Յոհանսոնի հիշատակին նվիրված հուշ-երեկույթին, որը կազմակերպել էր Հայաստան-Շվեդիա ընկերությունը:

Ալմա Յոհանսոնը մեծ դեր է խաղացել հայ եւ շվեդ ժողովուրդների մերձեցման գործում: 1915 թվականին եղեռնից փրկված հայ որբերը նրան անվանում էին «սիրելի մայրիկ»: Ներկայումս Շվեդիայում բնակվում է 4 հազ. հայ:

ԼՈՌԻ

ՍԻՄ-ի ներկայացուցիչները Վանաձորում

Վանաձորի պոլիտեխնիկական տեխնիկումում տեղի ունեցավ հանդիպում «Սահմանադրական իրավունք» միության նախագահ Հրանտ Խաչատրյանի, «Իրավունք» թերթի գլխավոր խմբագիր Հայկ Բաբուխանյանի, թերթի տնօրեն Գեղամ Գրիգորյանի, ՍԻՄ-ի նախագահության անդամներ Արմեն Պողոսյանի եւ Անդրանիկ Բուռնազյանի հետ: Հյուրերը պատասխանեցին ներկաների բազմաթիվ հարցերին: Վերջում քննարկվեցին ՍԻՄ-ի անդամակցության դիմումները, կազմավորվեց համակիրների ակումբի նախաձեռնող խումբ, որի համակարգող ընտրվեց Յուրա Թորոսյանը: Ստեղծվեց նաեւ «Իրավունք» թերթի թղթակցական կետ:

«Կին ընտրողների լիգա» կազմակերպության մասնաճյուղ Ալավերդում

Ալավերդում ստեղծվեց «Կին ընտրողների լիգա» հասարակական կազմակերպության մասնաճյուղը, որի նախագահն է Ալավերդու համայնքի մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոնի տնօրեն Ս. Դավթյանը: Կազմակերպության նպատակներից հիմնականը կանանց ջանքերը նպատակաուղղելն է քաղաքացիական ներդաշնակ հասարակայնության ստեղծմանը:

Մ. ՄԻԿՈՅԱՆ

ԵՐԵՎԱՆ

Բողոքի հերթական ցույց՝ անհաճո միջադեպով

Քաղբանտարկյալների հարազատների բողոքի ցույցը երեկ տեղափոխվել էր Կամոյի դպրոցի հարեւանությամբ գտնվող բնակելի շենքի մոտ, ուր ապրում է ՀՀ գլխավոր դատախազ Արտավազդ Գեւորգյանը: Նախորդ օրվա պես ցուցարարները բարձրախոսով վրդովմունք էին հայտնում երրորդ իշխանության գործելակերպից, պահանջելով վերջ տալ անմեղ մարդկանց քավության նոխազներ դարձնելու գործընթացին: Ցույցի ոչ մեծաթիվ բայց վճռական մասնակիցները (հիմնականում կանայք՝ դատվող եւ մեկուսարաններում «իրենց ժամին» սպասող բանտարկյալների կանայք, մայրեր եւ այլ մերձավորներ) խոսողներին քաջալերում էին «Ամոթ, ամոթ» «Ազատություն» վանկարկումներով:

Պարոն Գեւորգյանը տանը չէր, սակայն ցուցարարները շարունակում էին բարոյական ճնշման գործողությունը: Անցորդները ծանոթանալով ցույցի շարժառիթներին, զորակցություն էին հայտնում մասնակիցներին եւ հաջողություն մաղթելով նրանց ու կշտամբանքով շարժելով գլուխները հեռանում: Ցուցապաստառները «ճգում էին» հասկացողներին, սակայն ոստիկանները ջանասիրաբար հեռացնում էին նրանց «ցույցերը երեխաների բանը չեն» համոզիչ փաստարկով:

Ի դեպ ցույցը նշանավորվեց անհաճո միջադեպով: Ցուցարարների ժամանման պահին պարոն Գեւորգյանի տիկինը դուրս եկավ աղբը թափելու եւ կանայք, ճանաչելով, շրջապատեցին նրան բողոքի ոչ ագրեսիվ արտահայտություններով: Այդ պահին ձեռքն ատրճանակի պատյանին դրած մի քաղաքացի (ըստ ցուցարարների՝ ՀՀ գլխավոր դատախազի անձնական վարորդը), անպատկառ արտահայտություններով հարձակվեց կանանց վրա մասնավորապես սպառնալով «սկլորացնել եւ մեջտեղից ճղել» նրանց: Այնուհետեւ շենքի մերձակա տարածքը լցվեց ծառայողական մեքենաներով եւ կանանց առաջարկեցին մեկնել դատախազություն, ուր պարոն Գեւորգյանն իբր պատրաստ է ընդունելու նրանց ներկայացուցիչներին: Դատախազությունում սակայն հայտնեցին, որ պարոն գլխավոր դատախազը գնացել է կառավարություն: Ցուցարարները որոշեցին պարոն Գեւորգյանին հղել մի դիմում, որով նրանից պահանջում են ազատվել անդաստիարակ աշխատակցից:

Բողոքի ցույցերն, ըստ մասնակիցների, կշարունակվեն նաեւ առաջիկա օրերին: Այսօր քաղբանտարկյալների հարազատները կհավաքվեն ՀՀ Գերագույն դատարանի մոտ, որտեղից կուղեւորվեն ԳԴ նախագահ Տարիել Բարսեղյանի բնակատեղին մինչ այդ ճշտելով որտեղ փնտրել վերջինիս՝ Ավանի իր բնակարանում թե՞ ՀԱՀ մերձակայքում գտնվող շքեղ առանձնատանը:

ԼԻԼԻԹ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ

«ԱԶԳ» ՕՐԱԹԵՐԹ
Հրատարակության է տարի
Հիմնադիր եւ հրատարակիչ
«Ազգ» թերթի հիմնադիր խորհուրդ
Երեւան 375010, Հանրապետության 47
ֆաքս 562941, AT&T (3742) 151065,
e-mail INTERNET: azg2@arminco.com
Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ / հեռ. 521635
Տնօրէն
ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԳՍԵԱՆ / հեռ. 562863
Համակարգչային ծառայություն / 581841
Apple Macintosh
համակարգչային շարվածքը «Ազգ» թերթի
Ցրումը «Ազգին» պատրաստ է
«AZG» DAILY NEWSPAPER
Editor
H. AVEDIKIAN / phone 521635
47 Hanrapetoutian st.
Yerevan, Armenia, 375010

ԱԶԳ

ԸՆԹԱՑԻԿ

Հայ գիտնականը կանխատեսել էր Իրանի երկրաշարժը

Սկիզբը էջ 1

Տվյալ հոդվածը նպատակ չունի փառաբանելու հայ գիտնականին եւ կանխատեսումների այն եղանակը, որը կոչվում է «Մելիք-Յոլչյանի մեթոդիկա»: Նախեւառաջ քննարկվող խնդիրն ինքնին այնքան լուրջ է, որ ուղղակի չի թույլատրում զգացմունքային ոչ մի նախադասություն, առավել եւս խանդավառ գովերգություն կամ դատապարտող հիասթափություն: Նույնիսկ ավելին, գոնե մի քիչ անկեղծ լինելու դեպքում ստիպված եմ ընդունել, որ իմ մոտեցումը տվյալ խնդրի հանդեպ (խոսքը վերաբերում է բոլոր տեսակի սեյսմիկ կանխատեսումներին) մինչ օրս հոռետեսական է: Սակայն արդեն ժամանակն է խոսելու լոկ փաստերի լեզվով, մեկնաբանության իրավունքը թողնելով ընթերցողին:

Նախ 1995-ին Ալեքսանդր Մելիք-Յոլչյանը ամենայն ճշտությամբ կանխատեսում է Սախալինի (Նեֆտեգորսկի) երկրաշարժը, եւ արդեն ինքը դառնում հաղորդակցությունների միջազգային ցանցի էպիկենտրոն: Աշխարհի գիտնականները եւ առավել ռեսական այրերն իրենց, մեղմ ասած, հետաքրքրությունն են հայտնում հայ գիտնականի կարճաժամկետ կանխատեսումների վերաբերյալ: Նույն 1955-ին Մելիք-Յոլչյանը «գուշակում է» հզոր ցնցումներ նաեւ Ճապոնիայում, Կալիֆոռնիայում, Ինդոնեզիայում (Սումատրա կղզի), Ադրբեջանում, Հունաստանում, Չինաստանում, Հայաստանում, Կիպրոսում եւ այլ շրջաններում: Ընդամենը մի քանի օրինակ...

«Էյ Էյ Պի» ֆիրմայի տնօրենը հատուկ ամենայն բարեխղճությամբ դիմում է հայ գիտնականին մեջբերելով ճապոնական «Սինչո» շաբաթաթերթից քաղված հետեւյալ դարբերությունը. «Հուլիսի 6-ի ամսաթվով Ձեր կանխատեսած երկրաշարժը իրականում արձանագրվեց հուլիսի 3-ին, ժամը 8:45-ին, ընդ որում աշխարհագրական դիրքի եւ ցնցումների հզորության աննախադեպ համընկնումով: Այդ հանգամանքը առիթ հանդիսացավ անվերջանալի հեռախոսազանգերի...»:

Մեկ ուրիշ օրինակ. ճապոնական «Սյուկան Սինչո» հայտնի շաբաթաթերթի հինգ էջերի վրա տպագրված Կոխեյ Ուչիդայի «Սախալինի երկրաշարժը կանխատեսած հայ պրոֆեսորը Ճապոնիայի վտանգավոր շրջանների մասին» հոդվածում կարդում ենք. «Անկեղծ ասած, ես գիտեի, որ սեյսմաակտիվ Հայաստանում բավականաչափ շատ են այն մարդիկ, որոնք այսօր զբաղվում են երկրաշարժերի գուշակությամբ: Առաջին անգամ լսելով այդ մարդու մասին, ես մտածեցի, որ նա, ըստ երեւույթին, հերթական գուշակողներից է, եւ լուրջ չմոտեցա նրա պատգամին: Ճիշտ է, խոսափողը դնելուց առաջ ինձ ասացին, որ նա կանխատեսել է ուժեղ երկրաշարժեր Սախալինում եւ Հունաստանում: Այն ժամանակ ես որեւէ նշանակություն չտվեցի այդ հաղորդագրությանը, մինչդեռ հետո անչափ զարմացա, երբ մայիս ամսին, իրոք, արձանագրվեցին երկրաշարժեր Հունաստանում եւ Սախալինում...

Խոսքը հունիսի 16-ի երկրաշարժի մասին է, որը տեղայնացված էր հյուսիսային լայնության 32° եւ արեւելյան երկայնության 131° հատվածում: Աշխարհագրական առումով դա Միյաձակի պրեֆեկտուրայի արեւմտյան հատվածն է: Կապվելով շրջանային օդերեւութաբանական ծառայության հետ ես տեղեկացա, որ առայժմ ոչինչ չի եղել, սակայն հաջորդ օրը հունիսի 17-ին, ժամը 13:36-ին, ճիշտ նախանշված վայրում իրոք արձանագրվեցին ցնցումներ»:

Վերջապես ո՞վ է նա՝ մարդը, որը ձեւեր է թափում հասարակության առջեւ, թե՞ մեր օրերի Գալիլեո Գալիլեյը» («Սյուկան Սինչո», 7 հուլիսի 1995 թ.):

Նշենք նաեւ, որ նմանատիպ հոդվածներ կարելի է ընթերցել նաեւ ռուսաստանյան, եվրոպական, ամերիկյան եւ մերձավորարեւելյան մամուլում: Ինչ խոսք, բերված փաստերը չափազանց խոսուն են, եւ գուցե մենք իրոք գործ ունենք սենսացիոն հայտնագործության հեղինակի հետ: Ի դեպ, կանխատեսումների մեկ օրվա կամ մի քանի ժամի տարբերությունները պարոն Մելիք-Յոլչյանը բացատրում է նաեւ նրանով, որ իր հաշվարկներում ժամանակը բերվում է «Գրինվիչով», մինչդեռ արձանագրվող ցնցումները գրանցվում են տվյալ ժամանակային գոտում գտնվող տվյալ երկրի ժամանակով:

Ո՞րն է Ալեքսանդր Մելիք-Յոլչյանի կարճաժամկետ կանխատեսումների էությունը: Նախ նշենք, որ մարդը ընդհանրապես շատ քիչ բան գիտի երկրի կառուցվածքի մասին եւ դարերի ընթացքում հավաքած տեղեկությունները գերազանցապես տեսություն են կազմում: Այդ իսկ առումով նույն Արիստոտելը, օրինակ, ներկայումս նույնքան արդի գիտնական է, որքան եղել է Հին Հունաստանում: Երկրի միջուկին կամ մանթիային վերաբերող պնդումները բնութագրվում են վարկածային կարգավիճակով, ու եթե մեր մոլորակի կորիզը գտնվում է շուրջ 6.4 հազար կմ խորության մեջ, ապա մարդը մինչ օրս «փորել է» ընդամենը 12.5 կմ: Եվ նույնիսկ այս մինիմալ չափից հավաքված իրեղեն նյութը այն աստիճան է տատանել ընդունված տեսության անվիճելի խախտությունը, որ արագ կերպով որոշվել է սառեցնել կամ «լցնել» Կոլայի գերխոր հորատանցքը:

Կարող է թվալ զավեշտական, սակայն իրականությունն այն է, որ մարդը այսօր անհամեմատ ավելի շատ ու հարուստ գիտելիքներ է կուտակել մթնոլորտային շերտերի ու մերձավոր տիեզերքի, քան հարազատ մոլորակի վերաբերյալ: Լուսինը, որը Երկրից հեռու է շուրջ 384 հազար կիլոմետր, արդեն 30 տարի նվաճված է մարդու կողմից: Ուստի եւ պատահական չէ, որ մոլորակին վերաբերող շատ հարցերի պատասխանը մեջ տրվում է ոչ այնքան երկրաբանության, որքան մթնոլորտային ֆիզիկայի, աստղագիտության եւ շատ այլ դիֆերենցված գիտությունների լեզվով: Ալեքսանդր Մելիք-Յոլչյանը ուսումնասիրությունների հենց նման եղանակի կողմնակից է. Երկիրը նա դիտում է նախ որպես տիեզերական եւ նոր միայն երկրաբանական մարմին: Ընդունելով տիեզերքը մի ամբողջական մատերիայի տեսքով, նա գտնում է (ի դեպ սա նոր չէ), որ մեր մոլորակը նույնպես ենթարկվում է գալակտիկայում իշխող օրենքներին եւ իր աշխատանքները կազմում է «ընդհանուրից-մասնավորի» դեդուկտիվ մեթոդով: Չեմ կարծում, որ սույն հոդվածում արժե այդպես խորանալ, դարձյալ Մելիք-Յոլչյանի մեթոդոլոգիայի հարցերի մեջ առավել եւս: Ասեմ միայն, որ Իրանի երկրաշարժը նա կապում է Երկիր եւ Մարս մոլորակների մագնիսական դաշտերի կամ, ավելի ճիշտ, քաղանքների բախմամբ, որի հետեւանքով համընկել են մագնիսական ալիքների սինուսոիդները, առաջացնելով ռեզոնանսային էֆեկտներ: Եթե չեմ սխալվում, մոտավորապես այսպես...

Այնուամենայնիվ, գլխավորը փաստերն են, որոնք իրոք շատ են եւ խոսում են այն մասին, որ ավանդական սեյսմոլոգիային այսօր առաջարկված է նվազագույնը, անհամեմատ մեծ արդյունավետությամբ այլընտրանքային գործելակերպ: Ի դեպ, նշենք, որ արդյունավետությունը կարող է հասնել էլ ավելի մեծ չափերի, եթե համապատասխան սեյսմասարքերը «նախազգուշացված» լինելով սպասվելիք ցնցումների մասին, տեղադրվեն նախանշված տեղանքներում եւ սեյսմագրամների միջոցով վերլուծեն երկրակեղեւում եւ ավելի խոր շերտերում ընթացող պրոցեսները: Այսօր դեռ այդպիսի բան չկա, եւ նաեւ այդ բացակայությամբ է պայմանավորված (ըստ Ալեքսանդր Մելիք-Յոլչյանի) կանխատեսումների մեկ-երկու օրվա շեղումները:

Ի դեպ, «Ազգ»-ի ընթերցողը կարող է ինքը գնահատել Մելիք-Յոլչյանի գործելակերպի արդյունավետությունը, քանզի ոչ ավել, ոչ պակաս, հենց վաղվա ամսաթվով նա կանխատեսում է թույլ երկրաշարժ Հայաստանում Գյումրիից քիչ հյուսիս...

ԱՐԻՍ ՂԱԶԻՆՅԱՆ

Ներկայացված է [illegible] 9.05 97թ.

[illegible] 10.05 97թ.

LIST OF EARTHQUAKES PREDICTED FOR MAY 1997
BY A.MELIK – YELCHIAN'S METHOD

N	DATE	LATITUDE / LONGITUDE	RICHTER	E
		IRAN		
1.	12.05	27° / 55°	3,5-4	
2.	13.05	33° / 57°30'	4 - 4,5	- 2250 /-1924/
3.	18.05	38°30'/ 40°	4 - 4,5	- 61
4.	20.05	35°30'/50°	4,5	+ 110 /- 49/
5.	20.05	33°/51°	4,5	+ 110 /- 49/
6.	21.05	30°30'/59°	5 - 5,5	-3870000
		TURKEY		
1.	11.05	36°30'/ 28°	4,5	- 54 /+2114/
2.	12.05	41° / 32°	4 - 4,5	- 1905 /+2195/
3.	13.05	41°30'/41°30'	4 - 4,5	- 2250
4.	17.05	40°30' / 38°	4,5	+ 1630
		ARMENIA		
1.	17.05	41°40'/41°15'	3,5 - 4	+ 1630
		GREECE		
1.	11.05	40°15' / 21°	4,5 - 5	54 /+2114/
2.	16.05	41° / 25°	4 - 4,5	742 /+506/

([illegible] – GREENWICH 0° / 0° 1.05.97).

Dr. A. MELIK – YELCHIAN

ԱՆԴՐԱԴԱՐՁ

ՄԱԿ-ը չի՞ հիշում հայոց ցեղասպանությունը

Ապրիլի 30-ին ՄԱԿ-ի փախստականների գերագույն հանձնակատար տիկին Սադակո Օգատան ելույթ է ունեցել Վաշինգտոնի Ողջակիզման հուշ-թանգարանում ամերիկյան հասարակայնության ներկայացուցիչներին պատմելով աշխարհում ապագա ցեղասպանությունների կանխմանն ուղղված Միավորված ազգերի կազմակերպության ծրագրերի մասին: Իր ելույթում Ս. Օգատան մասնավորապես անդրադառնում է նացիստական Գերմանիայում, Ռուանդայում, Հյուսիսային Իրաքում, Սոմալիում, Կամբոջայում, Զաիրում, Բոսնիայում, Գվատեմալայում եւ այլ երկրներում տեղի ունեցած ցեղասպանության փաստերին, նշելով, որ «այս ցուցակը դեռ կարելի է շարունակել, սակայն ես դիտավորյալ ընտրեցի մարդկության դեմ հանցագործության ամենավատթար դեպքերը, որոնց հետեւանքների դեմ իմ գրասենյակը պայքարում է այս դարավերջին»: Վեց էջից բաղկացած իր բավականին ծավալուն ելույթում տիկին Օգատան տարբերաբար վերհիշում է «հրեական ջարդերից քաղած դասերը», որոնց համաձայն «եթե մի պետություն սկսում է ահաբեկչություն գործադրել, ապա կընդարձակի այն՝ սպառնալով հարեւաններին»: Փախստականների գերագույն հանձնակատարը արդարացիորեն նշում է, որ շատ կարեւոր է ցեղասպանության մասին նախազգուշացումը, յուրաժամանակ վերլուծությունը: «Եկեք չհրաժարվենք վատթարագույն հանցագործությունները կանխելու հնարավորությունից: Այսօր մենք հնարավորություն ունենք դասեր քաղելու անցյալից եւ փրկելու մարդկանց կյանքը, որոնք կկորչեն, եթե մենք չգործենք», նշում է տիկին Օգատան:

Զարմանալի է, սակայն ՄԱԿ-ի ներկայացուցիչը կիսավերլուծական իր ելույթում գոնե մեռելոց ակնարկով չի վերհիշում 1915 թ. Օսմանյան Թուրքիայում հայոց ցեղասպանության մասին: Հրեական ջարդերի, Բոսնիայում էթնիկական զտումների, Ռուանդայի տառապյալ փախստականների վերաբերյալ տպավորիչ մանրամասներ պատմող գերագույն հանձնակատարը, անհասկանալի (իսկ գուցեեւ հասկանալի) լռության է մատնում ոչ միայն դարասկզբի առաջին ցեղասպանության, այլեւ դարավերջի հայկական ջարդերի մասին՝ Սումգայիթում, Բաքվում, Կիրովաբադում, Շահումյանում, Հադրութում, Խանլարում, Դաշքեսանում եւ Ադրբեջանի այլ շրջաններում: Մի քանի տարի առաջ Մայդանեկում եղած նրբազգաց տիկին հանձնակատարը «երբեք չի մոռանում այնտեղ ապրած զգացումները, ճամբարները, կացարանները, կոշիկների ու ակնոցների հավաքված մնացորդները»: Մնում է միայն ափսոսանք հայտնել, որ ՄԱԿ-ի ներկայացուցիչը մտադրություն չուներ եւ հազիվ թե ունենա Դեր-Զորի անապատում ոչ թե ակնոցների ու կոշիկների մնացորդները, այլ հայազգի մարդկանց գանգերի բլուրները ուսումնասիրելու, չի այցելել Ղարաբաղի Մարաղա գյուղը՝ տանկերի տակ ճզմված տասնյակ հայ երեխաների դիակները հայտնաբերելու: Ով գիտե, միգուցե այդ այցելություններից հետո տիկին Օգատան կբարեհաճեր գոնե կեսբերան հիշատակել հայ նահատակների մասին:

Մարդկային ողբերգությունը վերազգային ու վերքաղաքական հասկացություն է: Ընտրովի մոտեցումը դրանց նկատմամբ միայն ոգեւորում է ցեղասպաններին:

ՎԱՀՐԱՄ ԱՂԱՋԱՆՅԱՆ

ՄԱՔՍԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ

Մաքսային համակարգում անհրաժեշտ են խստացումներ

Երեկ մաքսային վարչության նոր պետ Ռաֆիկ Ենգիբարյանը հանդիպեց այն լրագրողներին, որոնք նախապես ցանկություն էին հայտնել ստանալու մի շարք առաջադրված հարցերի պատասխաններ:

Ամփոփելով ՀՀՄՎ-ի կողմից այս տարվա հունվար-ապրիլ ամիսների ընթացքում բյուջե փոխանցված գումարները, Ռ. Ենգիբարյանը նշեց, որ դրանք կազմել են 5 մլրդ 52 միլիոն դրամ: Փետրվար-մարտ ամիսների համեմատ ապրիլին երկու անգամ ավելի գումար է բյուջե փոխանցվել այն դեպքում, երբ ակցիզային ապրանքների մուտքը Հայաստան գրեթե կիսով չափ կրճատվել է: Այս տարվա առաջին եռամսյակում հայրենական ծագման ապրանքներ մատակարարվել են 37 երկրներ, որից 10-ը ԱՊՀ եւ 27-ը՝ այլ երկրներ: Իսկ Հայաստանի Հանրապետություն ապրանքներ ներմուծվել են 50 երկրներից: Նշվեց, որ համակարգի ներսում կարգուկանոնի խստացումներն առաջին նախապայմանն են: Մայիսի 7-ին, 8-ին, 9-ին հայտնաբերվել եւ առգրավվել են սիգարետի խմբաքանակներ՝ ընդամենը 13700 տուփ: Մինչդեռ հունվարից մինչ օրս նման բացահայտումներ հազվադեպ են եղել: Բյուջեի համալրման վերաբերյալ ընդգծվեց, որ ոչ քիչ է նաեւ նախկին տարիների մարումը սահմանված ժամկետում մաքսային վճարումներ չկատարած քաղաքացիների եւ կազմակերպությունների կողմից եւ որպես օրինակ բերվեց, որ 96-ից դեռ մնացել է չձեւակերպված 601 ավտոմեքենա: Կարեւորելով Հայաստան ներմուծվող ապրանքների ակցիզային դրոշմանիշերը, պրն Ենգիբարյանն ասաց, որ Ֆրանսիայում պատվիրվել են համապատասխան դրոշմանիշեր, եւ շուտով առաջին խմբաքանակը կբերվի Երեւան: ՀՀ կառավարության որոշմամբ օգոստոսից առանց դրոշմավորման արգելվելու է որոշ ենթաակցիզային ապրանքների՝ ոգելից խմիչքների եւ ծխախոտի մուտքը ՀՀ մաքսային տարածք, իսկ սեպտեմբերից չդրոշմավորված ապրանքների իրացումը կարգելվի նաեւ ՀՀ ներքին շուկայում եւ դա անպայման կվերահսկվի պետական լիազոր մարմինների կողմից, իսկ այն անձանց, ովքեր մինչ այդ ներմուծել են նմանատիպ ապրանքներ եւ չեն հասցրել իրացնել, հնարավորություն կընձեռվի ակցիզային դրոշմանիշեր ձեռք բերել մաքսային վարչությունում, ներկայացնելով ներմուծման փաստը հիմնավորող փաստաթղթեր:

Խոսելով Ռուսաստանի կողմից Հայաստանին առաջադրված մաքսային միությանն անդամակցելու մասին, ՄՎ պետը միաժամանակ ընդգծեց՝ ՀՀ-ի դիրքորոշումն անփոփոխ է, քանի որ միությանն անդամակցելով Հայաստանը կզրկվի ինքնուրույն արտաքին, իսկ հետագայում նաեւ ներքին տնտեսական քաղաքականություն վարելու հնարավորությունից: Մտնելով այդ միության մեջ, Հայաստանը վաղ թե ուշ ստիպված կլինի ընդունել նաեւ Ռուսաստանի ավելի բարձր եւ կառուցվածքային առումով բարդ մաքսատուրքերի համակարգը, քվոտավորված եւ լիցենզավորված արտահանումը: Մինչդեռ Հայաստանը հակված է ազատ առեւտրային ռեժիմին: Ներկայացնելով իր կարծիքը մաքսային համակարգի ներկա իրավիճակի եւ հետագա զարգացման գործընթացի վերաբերյալ, նշեց, որ զուտ տնտեսական եւ օրենսդրական հիմքեր, անշուշտ, ստեղծված են, սակայն առկա են լուրջ խնդիրներ՝ կաշառակերությունն ու չարաշահումները, որոնք կատարվում են որոշ տեսուչների անգրագիտության եւ օրենքների թյուրիմացության հետեւանքով: Նման թերությունների վերացման նախապայմանը համարելով կադրային փոփոխությունները, նշեց, որ միայն այդ դեպքում հնարավոր կլինի համակարգի հետագա զարգացումը:

ԱՐԱՄ ԱԲՐԱՀԱՄՅԱՆ

ԱԶԳ

պատերազմի դասեր

Կերչի ողբերգությունը կամ «Սեւ ծովի ափին, մայրիկ ջան...»

Կերչի ողբերգությունը մեզ համար սոսկ պատմություն չէ, դաս է. բանակի, նաեւ ժողովրդի համար արտակարգ, ծանր իրավիճակներում կարգապահություն, կազմակերպվածություն ցուցաբերելու, իշխանություններին պատրաստ լինելու ամեն գնով կանխելու «խուճապ» կոչվող դժբախտությունը, առանձին անհատներին, [illegible] արծվի բարձունքից ժողովրդին նայելը, հազարավորների բախտը պատահական, բախտախնդիր մարդկանց վստահելը կբերի ողբերգության, ինչը դասապատաժան եւ անեծքի է արժանացել բոլոր ժամանակներում:

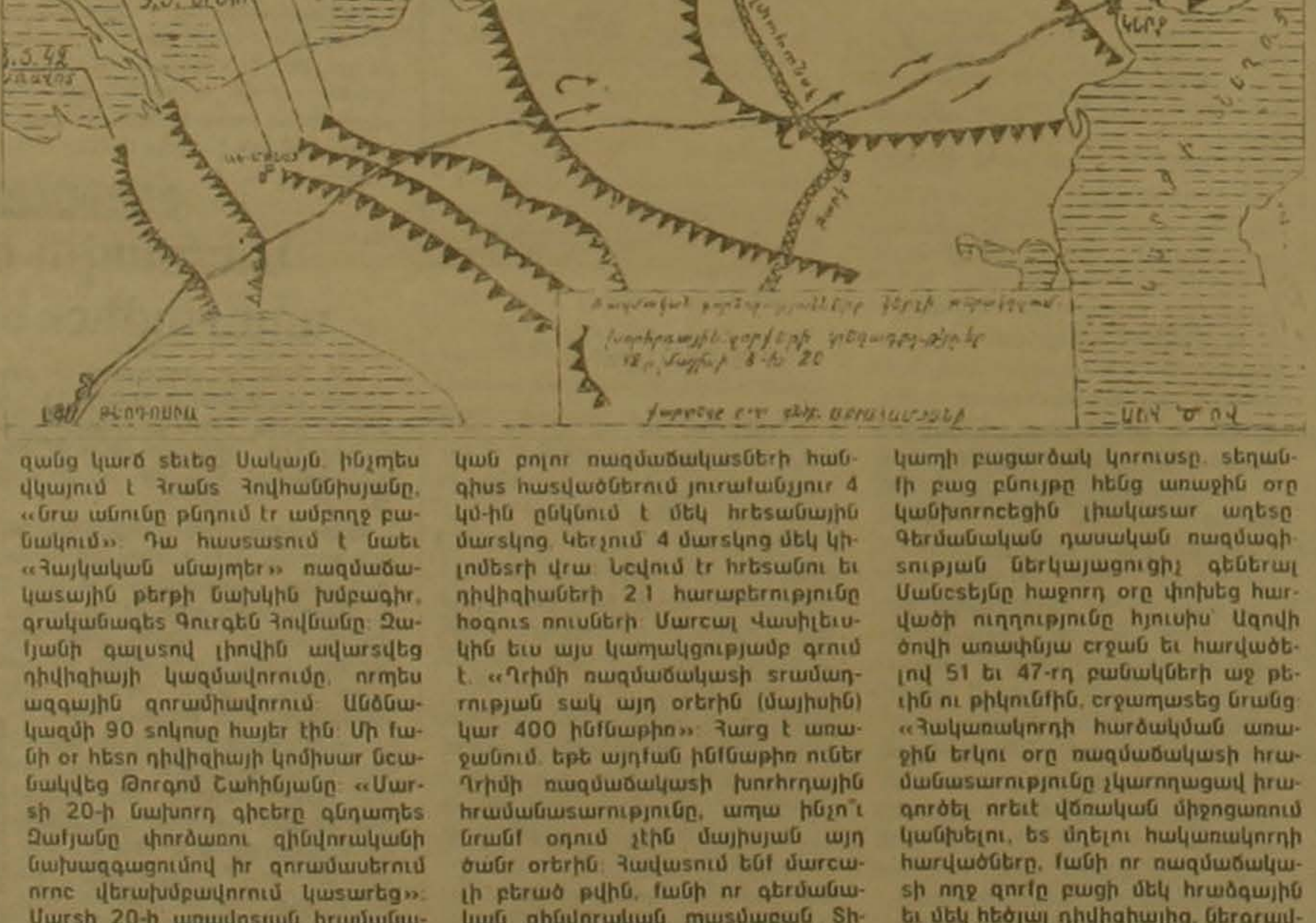

1942 թ. ամռանը եւ դրանից հետո շատ տարիներ Հայաստան աշխարհում մի տարօրինակ երգ էր թեւածում. «Սեւ ծովի ափին, մայրիկ ջան, փրփուր չի բռնում...»: Խոսքերը պարզ, անպաճույճ, բայց ով լացող մայրերն ու այրի կանայք գիտեին, թե ինչ կա թաքնված այդ բառերի տակ...

1941 թ. օգոստոսի 25-ին Վրաստանի տարածքում ավարտվեց խորհրդային բանակի 390-րդ դիվիզիայի կազմավորումը: Հետագայում նրան վիճակված էր վերափոխվել հայկական ազգային դիվիզիայի, իսկ այդ օրերին նրա կազմը բաղկացած էր տարբեր ազգությունների զինվորներից: Պատերազմի անիվն արագ պտույտներ էր ավելացնում: 41-ի աշնանը գերմանական բանակը գրավել էր ամբողջ Ղրիմն ու Կերչի թերակղզին, բացառյալ Սեւաստոպոլը: Ի պատասխան, կովկասյան ռազմաճակատի շտաբը ուշ աշնանը մշակեց Կերչի թերակղզին եւ Ղրիմն ազատագրելու պլան: Դա գերագույն գլխ. հրամանատարի զորակայանի եւ հատկապես Ստալինի նախաձեռնությունն էր. «Նախատեսել մի շարք ուղղություններում մասնակի հարձակողական գործողություններ»: Նախատեսվում էր սկզբում դեսանտ Կերչի հյուսիս-արեւելյան եւ հարավ-արեւելյան ծովափին եւ այնուհետեւ եւս մի դեսանտ Թեոդոսիայի մոտ: Թեոդոսիան գրավելուց հետո զորքերը շարժվելու էին հյուսիս, ընդառաջ գնալով Ազովի ծովից ափհանած զորամասերին, այսպիսով փակելով առաջացած պարկի բերանը, շրջապատելով թերակղզում մնացած թշնամու զորամիավորումներին: Սակայն այս բոլորը թղթի վրա էր տրամաբանական: Իրականում այդպես չստացվեց: Դեկտեմբերի 26-ին եւ 30-ին զորքերը (այդ թվում եւ 390-րդ դիվիզիայի զորամասերը) Կերչի շրջանում ափ ելան: Գերմանացիները, որ [illegible] հարձակման չէին սպասում, հանկարծակիի եկան եւ նահանջեցին՝ խուսափելով շրջապատումից, նրանք արագ թողեցին թերակղզին: Խորհրդային զորքերը առաջ շարժվելով 100-110 կմ, ազատագրեցին Թեոդոսիա քաղաքը: Խորհրդային պատմական մամուլը Կերչի օպերացիան հաջողություն է համարել: Սակայն դեպքերի հետագա ընթացքը ցույց տվեց, որ եթե դա ավանտյուրա համարել չի կարելի, ապա առնվազն ապաշնորհ հրամանատարության «բյուրոկրատական եւ թղթային» ղեկավարման հետեւանքով առաջացած ողբերգություն էր: Երբ 42-ի հունվարի 2-ից հետո 44-րդ եւ 51-րդ բանակների դեսանտային զորամասերը դուրս եկան Ակմոնայի շրջան, զգացնել տվեց օպերացիային անպատրաստ լինելը:

Այստեղ անդրադառնանք մի հարցի, որ կարեւոր նշանակություն էր ստացել պատերազմի սկզբում: Սպառազինության, պարենի, ռազմամթերքի մշտական պակասին գումարվում էր զուտ մարդկային, հոգեբանական մի գործոն: Ղրիմի ռազմաճակատի ոչ ռուսալեզու զինվորների ճնշող մեծամասնությունը ռուսերեն չէր հասկանում: Մարդիկ չէին հասկանում միմյանց, չէին հասկանում հրամանները: «Երբ ես Սեւաստոպոլից եկա Կերչի թերակղզի, պատմում է գումարտակի նախկին կոմիսար Հրանտ Յովհաննիսյանը, ինձ թվաց, թե ուրիշ երկիր եմ ընկել: Սեւաստոպոլում կատաղի կռվող, հաճախ գերմանացիներին ջարդող զորամասեր, այստեղ՝ թերակղզում, բանակը նման էր... ամբոխի: Այդ էր պատճառը, որ գեր. գլխ. հրամանատարի զորակայանի պատասխանատու ներկայացուցիչ Լեւ Մեխլիսը դիմեց անդրկովկասյան հանրապետությունների կոմկուսի կենտկոմներին, կոչ անելով Ղրիմ ուղարկել հրամանատարներ, քաղաշխատողներ, նյութատեխնիկական միջոցներ՝ ձեւավորելու ազգային դիվիզիաներ: Երկու կարծիք լինել չի կարող, որ զորքերի բարոյահոգեբանական պատրաստվածությունն ավելի կարեւոր է, քան նույնիսկ թվաքանակը: Ազգային դիվիզիաների ստեղծումը պատերազմի սկզբում արդարացված էր: Հայաստանից Կերչ գործուղվեց 56 քաղաշխատող Կովկասյան ռազմաճակատի շտաբի ենթակայությունից եւ 46 քաղաշխատող, որով եւ 390-րդ դիվիզիայի հիմքի վրա ձեւավորվեց 390-րդ հայկական դիվիզիան:

1942 թ. հունվարի 2-ից հետո խորհրդային 44-րդ եւ 51-րդ բանակների առաջ շարժվելու բոլոր փորձերը ձախողվեցին: Գեներալ Մանշտեյնը Սեւաստոպոլի շրջանից մի քանի զորամիավորումներ նետեց հարձակվողներին ընդդեմ եւ հունվարի 15-ին ետ գրավեց Թեոդոսիան: Սկսվեց անպտուղ հարձակումների ու պաշտպանության մի շրջան: Մարտի 3-ին Երեւանից ժամանեց դիվիզիայի նոր հրամանատար Սիմոն Զաքյանը: Ցավոք նրա գործունեությունը չափազանց կարճ տեւեց: Սակայն, ինչպես վկայում է Հրանտ Յովհաննիսյանը, «Նրա անունը թնդում էր ամբողջ բանակում»: Դա հաստատում է նաեւ «Հայկական սնայպեր» ռազմաճակատային թերթի նախկին խմբագիր, գրականագետ Գուրգեն Յովնանը: Զաքյանի գալստով լիովին ավարտվեց դիվիզիայի կազմավորումը, որպես ազգային զորամիավորում: Անձնակազմի 90 տոկոսը հայեր էին: Մի քանի օր հետո դիվիզիայի կոմիսար նշանակվեց Թորգոմ Շահինյանը: «Մարտի 20-ի նախորդ գիշերը գնդապետ Զաքյանը փորձառու զինվորականի նախազգացումով իր զորամասերում որոշ վերախմբավորում կատարեց»: Մարտի 20-ի առավոտյան հրամանատարի մտավախությունն արդարացավ: Հակառակորդը խոշոր ուժերով անցավ հարձակման: 40 տանկ ուղղություն վերցրեց դեպի հայկական զորամասերի դիրքերը: Ծանր կորուստների գնով հաջողվեց ետ մղել թշնամու գրոհը: Օրվա ընթացքում գերմանական 22-րդ տանկային դիվիզիայի գրոհները կրկնվեցին մի քանի անգամ: Այդ օրերին վերմախտի ցամաքային զորքերի գլխավոր շտաբի պետ գեներալ Ֆրանց Գալդերը իր օրագրում գրեց. «20 մարտի. Ղրիմում 11-րդ բանակի հակահարվածը Կերչի ուղղությամբ հաջողվեց մասամբ: 22-րդ տանկային դիվիզիան հանդիպեց հակառակորդի խոշոր ուժերի դիմադրությանը եւ ետ մղվեց»: Մարտ ամսվա արյունահեղ մարտերում հայկական դիվիզիան ծանր կորուստներ կրեց՝ 6200 մարդ: Մարտի 31-ին հրամանատարական բլինդաժից դուրս գալիս արկի պայթյունից ծանր վիրավորվեց դիվիզիայի հրամանատար Ս. Զաքյանը: Ապրիլի 2-ի լուսաբացին նա վախճանվեց: Նրա դին տեղափոխվեց Երեւան: Դիվիզիայի հրամանատար նշանակվեց գնդապետ Լյուդնիկովը: Հասկանալի է, որ գերմանական հրամանատարությունը չէր հաշտվի Կերչի թերակղզու կորստի հետ, որը ոտնակ էր դեպի Կովկաս: Մարտի 28-ին Հիտլերի մոտ խորհրդակցության ժամանակ մասնավորապես հրահանգվեց «Գործողություններ սկսել հարավում Ղրիմում, Կերչի օպերացիան որքան հնարավոր է արագ իրագործելու համար, օդային նավատորմի հիմնական ուժերի կենտրոնացմամբ»: Ուշադրություն դարձնենք վերջին բառերին: Ապրիլի 17-ին դիվիզիայի հրամանատար նշանակվեց փոխգնդապետ Հմայակ Բաբայանը: Այդ օրերին դիվիզիան նորակոչիկների համալրում ստացավ: Նրանք նույնիսկ չէին հասցրել զինվորական երդում ընդունել: Որ գերմանական հրամանատարությունը հատուկ ուշադրություն էր դարձնում Ղրիմի հարցերին, երեւում է ապրիլի 10-ի Բեռլինում՝ գլխավոր շտաբի նիստում գեներալ Բրոնդի զեկույցից՝ հակառակորդի գերակշիռ հրետանու դեմ պայքարի հարցերի մասին: Զեկույցի մեջ նշվում էր, որ խորհրդա-գերմանական բոլոր ռազմաճակատների հանգիստ հատվածներում յուրաքանչյուր 4 կմ-ին ընկնում է մեկ հրետանային մարտկոց, Կերչում՝ 4 մարտկոց մեկ կիլոմետրի վրա: Նշվում էր հրետանու եւ դիվիզիաների 2:1 հարաբերությունը հօգուտ ռուսների: Մարշալ Վասիլեւսկին եւս այս կապակցությամբ գրում է. «Ղրիմի ռազմաճակատի տրամադրության տակ այդ օրերին (մայիսին) կար 400 ինքնաթիռ»: Հարց է առաջանում. եթե այդքան ինքնաթիռ ուներ Ղրիմի ռազմաճակատի խորհրդային հրամանատարությունը, ապա ինչո՞ւ նրանք օդում չէին մայիսյան այդ ծանր օրերին: Հավաստում ենք մարշալի բերած թիվը, քանի որ գերմանական զինվորական պատմաբան Տիպելսկիրխը եւս պնդում է, որ Կերչի օպերացիայից հետո գրավվել է 323 ինքնաթիռ: Եզրակացությունը մեկն է՝ եթե դրանք կային էլ, ապա անզոր էին որեւէ դեր խաղալու: Գերմանացիք դրանց ծաղրանքով «ռուսֆոներ» էին անվանում: Գերմանական օդուժի որակական բարձր ցուցանիշները պատերազմի սկզբնական շրջանում ի չիք էին դարձնում խորհրդային օդաչուների՝ զորքերին օգնելու ամեն մի ցանկություն:

Ապրիլի երրորդ տասնօրյակում իրավիճակը համեմատաբար հանգիստ էր: Դա հանգիստ էր փոթորիկից առաջ: Մայիսի 8-ի վաղ առավոտյան, գերմանական հրետանու մեկժամյա ուժգին նախապատրաստությունից հետո, օդուժը զանգվածային անընդմեջ ռմբակոծության ենթարկեց 44-րդ բանակի ամբողջ մարտակարգերն ու թերակղզու ողջ տարածքը: Հնարավորություն չտալով ուշքի գալու, գերմանական հետեւակը անցավ հարձակման: Հակառակորդը իր ճիգերը կենտրոնացրեց 44-րդ բանակի ձախ՝ թույլ թեւի ծովափնյա մասի վրա: «Առաջավոր գծի պաշտպանության երկու հրաձգային դիվիզիաները չդիմացան հակառակորդի ճնշմանը եւ նահանջեցին»: Պետք է արժանին մատուցել գերմանական օդուժին. նրանք վճռական դեր խաղացին իրենց հաղթանակի համար: Ինչպես վկայում է 51-րդ բանակի օդուժի նախկին հրամանատար գեներալ Բելենկին՝ «հակառակորդի 4-րդ օդային բանակի ինքնաթիռների թիվը հասնում էր 600-650-ի: Հակառակորդը մեկ օրվա ընթացքում կատարում էր 1500-1800 ինքնաթիռ-թռիչք: Խտությունը ռազմաճակատի յուրաքանչյուր կիլոմետրի համար կազմում էր 30 ինքնաթիռ, իսկ օրվա ընթացքում 80-90 ինքնաթիռ-թռիչք ռազմաճակատի մեկ կիլոմետրին»: 1942 թ. մայիսի երկրորդ տասնօրյակում Կերչի թերակղզում օդուժի նման ահռելի կենտրոնացումը շատ կարճ տարածությունում (թերակղզու լայնության ամենանեղ հատվածում Ակ-Մոնայի շրջանում 15-17 կմ է) բառացիորեն քաոսի վերածեց ամեն ինչ:

Խոր, էշելոնացված, բազմաշերտ պաշտպանության բացակայությունը, կապի բացարձակ կորուստը, տեղանքի բաց բնույթը հենց առաջին օրը կանխորոշեցին լիակատար աղետը: Գերմանական դաշտային ռազմագիտության ներկայացուցիչ գեներալ Մանշտեյնը հաջորդ օրը փոխեց հարվածի ուղղությունը հյուսիս՝ Ազովի ծովի առափնյա շրջան եւ հարվածելով 51 եւ 47-րդ բանակների աջ թեւին ու թիկունքին, շրջապատեց նրանց: «Հակառակորդի հարձակման առաջին երկու օրը ռազմաճակատի հրամանատարությունը չկարողացավ իրագործել որեւէ վճռական միջոցառում կանխելու, ետ մղելու հակառակորդի հարվածները, քանի որ ռազմաճակատի ողջ զորքը բացի մեկ հրաձգային եւ մեկ հեծյալ դիվիզիայից, ներգրավված էր կռիվների մեջ»: Մայիսի 9-ին օդային հարձակման հետեւանքով զոհվեց հայկական դիվիզիայի կոմիսար Թորգոմ Շահինյանը եւ վիրավորվեց հրամանատարը՝ Հմայակ Բաբայանը: Նրանց փոխարեն դիվիզիայի կոմիսարի պարտականությունը դրվեց Սուրեն Թովմասյանի, հրամանատարի պարտականությունները՝ դիվիզիայի հրետանու պետ Բագրատ Դանիելյանի վրա: «Նրանք հուսահատ փորձեր էին անում կանգնեցնելու հակառակորդին դիվիզիայի պաշտպանության գոտում, սակայն հակառակորդը ամեն անգամ թեւանցումով իրական էր դարձնում շրջապատման վտանգը եւ նահանջն անխուսափելի էր դառնում»: Առաջին երկու օրվա ռմբակոծությունների հետեւանքով շարքից դուրս եկան բոլոր հրամանատարական կետերը: Կապը կորավ բանակների, դիվիզիաների, գնդերի միջեւ: Ռազմաճակատի հրամանատարությունը շփոթված, գլուխը կորցրած հրամաններ էր ուղարկում, ապա հրամանները փոխելու հրամաններ ուղարկում: Պետք է ասել, որ մայիսի 8-ի հարձակման նախապատրաստությունները աննկատ չէին մնացել: Ռազմաճակատի հետախուզությունը նույնիսկ ճշտել էր հարձակման օրը, բայց ոչ ռազմաճակատի հրամանատար գեներալ-լեյտենանտ Կոզլովը, ոչ զորակայանի ներկայացուցիչ Մեխլիսը ոչ մի միջոց ձեռք չառավ իրադարձությունների այդ ճգնաժամային ծանր պահերին: Կոզլովն ու Մեխլիսը փոխանակ զորքերի օպերատիվ ղեկավարում ապահովելու, ժամանակը ծախսում էին խորհրդակցությունների, վեճերի վրա: Լեւ Մեխլիս... ծագումով հրեա, տպավորիչ արտաքինով, հաճելի դիմագծերով, ստալինյան ձեւվածքի այդ դասական ներկայացուցիչը անգրագետ մարդ չէր: Ժամանակին եղել էր «Պրավդայի» խմբագիր, պետվերահսկողության ժողկոմ, պաշտպանության ժողկոմի տեղակալ, Կարմիր բանակի քաղաքական գլխավոր վարչության պետ, վերջապես գերագույն գլխ. հրամանատարի զորակայանի ներկայացուցիչն էր Ղրիմի ռազմաճակատում: Առարկություն չընդունող տոն, ստալինյան չոր, կտրուկ առոգանություն: Ուներ մի հիմնական կարգախոս՝ «ամեն ինչ դեպի առաջավոր գիծ»: Զարմանալի բան. ասում են, որ նա բարյացակամ վերաբերմունք է ունեցել հայերի նկատմամբ: Սիմոն Զաքյանի աճյունի տեղափոխությունը դրա վկայությունն է: Այդ համարյա աննախադեպ գործը իրականացվեց Մեխլիսի կարգադրությամբ: Ցավոք ռազմական հարցերում Մեխլիսը գիտելիքներ չուներ: Ամբողջ դժբախտությունն այն էր, որ լինելով շատ սահմանափակ հնարավորությունների տեր մարդ, ռազմաճակատի հրամանատար Կոզլովը Մեխլիսի ճնշման տակ էր, որի հեղափոխական պատկերացումները ոչ մի ընդհանուր բան չունեին նոր պատերազմի պահանջների, մարտավարության ժամանակակից մեթոդների հետ: Այդ ծանր իրավիճակում զորակայանը կարգադրեց Կոզլովին նահանջել դեպի «թուրքական հողապատնեշ» եւ ամրանալ այնտեղ: Այդ հրամանը կատարել արդեն անհնարին էր, քանի որ 47-րդ եւ 51-րդ բանակները շրջապատված էին, եւ միայն առանձին ջոկատներ էին փորձում դուրս պրծնել շրջապատումից: Մայիսի 11-ին գեներալ Գալդերը գրեց. «Կերչում հաջող հարձակում. կարելի է ասել, որ հակառակորդի զորքերի մոտ կեսը շրջապատված է»: Գերմանացիների հարձակման առաջին օրվա երեկոյան Մեխլիսը հեռագրեց Ստալինին. «Հիմա գանգատվելու ժամանակը չէ, բայց ես պետք է հայտնեմ, որ զորակայանը ճանաչի ռազմաճակատի հրամանատարին: Մայիսի 7-ին Կոզլովը ռազմական խորհուրդ հրավիրեց քննարկելու Կոյ-Ասանը գրավելու առաջիկա օպերացիայի ծրագիրը: Ես խորհուրդ տվեցի այդ նախագիծը հետաձգել եւ բանակներին անհապաղ ցուցում տալ հակառակորդի սպասվող հարձակման կապակցությամբ: Նրա ստորագրված հրամանում մի քանի տեղ նշվում էր, որ հարձակումը սպասվում է մայիսի 10-15-ը եւ առաջարկվում էր... մինչեւ մայիսի 10-ը մշակել եւ ուսումնասիրել պաշտպանության պլանը: Այդ արվում էր այն ժամանակ, երբ նախորդ օրվա ամբողջ իրադրությունը ցույց էր տալիս, որ հակառակորդը առավոտից հարձակվելու է: Իմ պնդմամբ ժամկետների մեջ սխալ կողմնորոշումը շտկվեց...»:

Հետեւեց Ստալինի պատասխանը. «Դուք բռնել եք կողմնակի դիտորդի տարօրինակ դիրք, որը պատասխանատու չէ Ղրիմի ռազմաճակատի գործի համար: Այդ դիրքը շատ հարմար է, բայց ամբողջովին նեխած է: Ղրիմի ռազմաճակատում դուք կողմնակի դիտորդ չեք, այլ զորակայանի պատասխանատու ներկայացուցիչ, որը պատասխանատու է ռազմաճակատի բոլոր հաջողությունների եւ անհաջողությունների համար... Եթե «ամբողջ իրադրությունը ցույց է տալիս, որ առավոտյան հակառակորդը հարձակվելու է», իսկ դուք ձեռք չեք առել հակահարված կազմակերպելու բոլոր միջոցները, ապա դա ավելի վատ է ձեզ համար: Դուք չեք հասկացել, որ Ղրիմի ռազմաճակատ եք ուղարկվել ոչ թե որպես պետվերահսկիչ, այլ որպես զորակայանի պատասխանատու ներկայացուցիչ»:

Հետպատերազմյան խաղաղ առօրյաներից մեկում գեներալ Կոզլո-

վը մտերմիկ մի զրույցում խոստովանել է, որ ռազմաճակատի հրամանատարի պաշտոնն իր համար չափազանց բարձր էր... ուշացած խոստովանություն։

Մայիսի 12-ին գեներալ Գալդերը գրեց. «Հարձակումը Կերչի թերակղզում հաջողությամբ շարունակվում է. վերցված է 29 հազար գերի, 220 հրանոթ, 170 տանկ»։ Մայիսի 13-ին հակառակորդը ճեղքեց ռազմաճակատը «թուրքական հողապատնեշի» կենտրոնական մասում։ Ֆրանց Գալդեր. «Կերչի թերակղզում շուտով ամեն ինչ կվճռվի մեր օգտին. վերցված է 40 հազար գերի»։ Քաոսը կատարյալ դարձավ։ Միավոր խուճապային հոգեվիճակը համակել էր մարդկանց։ Մահվան սարսափի տակ, անզուսպ ու անգիտակից, մի զգացում կար՝ հեռանալ, փախչել որքան կարելի է շուտ ու հեռու։ Իհարկե, վիճակը կարելի է պատկերացնել. 3 բանակ, այսինքն 21 դիվիզիա, կուտակված իրար գլխի, թերակղզու նեղ տարածությունում գերմանական օդուժի անդադրում ռմբակոծությունների ու գնդակոծությունների տակ։ «Այդ օրերին Կերչի շրջանում ասեղ գցելու տեղ չկար, ոչ էլ թաքնվելու տեղ», հիշում էր մարտերի մասնակից Անուշավան Բաղդալյանը։ Ճանապարհներին ամեն ինչ իրար էր խառնված. ծխացող տանկեր, լքված ավտոմեքենաներ, դիակներ, հրանոթներ։ Գերմանական էսկադրիլիաները ասես հերթ չէին տալիս միմյանց։ Հազիվ կտրվում էր հեռացող «մեսսերների» աղմուկը, երբ արդեն լսելի էր դառնում մոտեցող «ռամաների» տրտակեղեք ոռնոցը։

Ոչ տեր կար, ոչ հաշիվ պահանջող։ Մայիսի 14-ին գերմանական առաջավոր զորամասերը ներխուժեցին Կերչի արվարձանները։ Այդ իրավիճակում զորակայանը կարգադրեց թողնել թերակղզին։ Սկսվեց ողբերգության վերջին արարը։ Այն զորամասերում, ուր սթափ գնահատվեց վիճակը, հասկացրին, որ [illegible] ոնց կարող է, թող գլուխն ա[illegible]։ «Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի պատմություն» բազմահատորի մեջ նշվում է, որ փոխծովակալ Օկտյաբրսկին անմիջապես կարգադրեց, որ բոլոր լողացող միջոցները մոտենան Կերչի ափերին, էվակուացնելու զորքերը։ Սա քաջնազարյան իշխան Սաքոյի քաջագործում կարելի է անվանել։ Ոչ մի նավ, նավակ այդ օրերին չփորձեց մոտենալ Կերչի ափերին, բացի մի քանի արագընթաց կատերներից, որոնք վախենալով գերմանական կործանիչներից, արագ հայտնվում եւ նույնքան արագ անհետանում էին՝ վերցնելով միայն վիրավորներին։ Իսկ տասնյակ ու տասնյակ հազարավոր մարդիկ անհույս ու անտեր այք չէին հեռացնում ընդամենը 4 կմ հեռու փրկարար ափից։ Գերի ընկնելու անհրապույր հեռանկարը հուսահատ քայլերի էր մղում մարդկանց։ Կային քաջ լողորդներ, որոնք ծովն էին մտնում, շատերը անվադողի ռետինե միջուկը փչելով իրենց հանձնում էին ալիքներին։ Ոմանք գերադասեցին գերանններից լաստ պատրաստել։ Բոլոր այս փորձերը մեծամասամբ ողբերգական ավարտ էին ունենում։ Գերմանական գրոհային ինքնաթիռները խուլացող թռիչքով անարգել իջնում էին ջրերի վրա շատ ցածր եւ կրակահերթերով սառնասրտորեն գնդակահարում դժբախտ մարդկանց։ Ֆրանց Գալդեր. «18 մայիսի. Կերչի թերակղզում մնացել են աննշան, բայց հուսահատ դիմադրող թշնամու զորքերի մնացորդներ»։ «19 մայիսի. Կերչի օպերացիան ավարտվեց. 150 հազար գերի, մեծաքանակ ռազմավար»։ Այսպիսի ավարտ ունեցան Կերչի իրադարձությունները 1942 թ. մայիսին։

Ըստ խորհրդային աղբյուրների, Կերչից էվակուացվել է 120 հազար մարդ։

Ինչ խոսք, պատերազմի թվերին զգույշ պետք է վերաբերվել, նրանք անթարեհույս կողմնակից են, սակայն աչքակապությունն էլ վատ գինակից է։ Մեզ համար առավել ցավալին 390-րդ հայկական դիվիզիայի կործանումն էր, որ ժամանակի հայ մտավորականության ծաղիկն էր պարունակում։ Չնչին մասը կարողացավ փրկվել։

ՌՈՒԲԵՆ [illegible]

ԱԶԳ **Միջազգային**

Վերջին շրջանում թուրք-իսրայելական փոխհարաբերություններում տեղի են ունենում լուրջ տեղաշարժեր։ Անկախ զինված ուժերի հրամանատարությունը կամայականորեն հակադրվում է Էրբաքանին, ստեղծվում է Էրբաքան-բանակ հակասությու[illegible] թերի անմիջական սպառնալիքի տակ է դնում տարածաշրջանի կայունությունը։ Իսկ «Ալ Ջամհուրիյեն», որ պաշտոնաթերթն է իրաքյան վար[illegible] չությունների, Թեհրանի դրանց մտահոգությամբ է, որ Էրբաքանը Թուրքիայի, Իսրայելի եւ ԱՄՆ-ի համատեղ զորավարժու-

ԹՈՒՐՔԻԱ

Զորավարժությունները չեն հետաձգվում

Պաշտպանության նախարար Թայանը հերքում է վարչապետ Էրբաքանի հայտարարությունը

ռադրվում է այդ երկու երկրների համագործակցությունը քաղաքական առավել եւս ռազմական բնագավառներում։ Քանի որ այդ համագործակցության ամրապնդումը Միջին Արեւելքում ռազմական առկա հավասարակշռությունը ԱՄՆ-ի միջինարեւելյան քաղաքականության շահերին համընթաց փոխելու միտումով սպառնալիքի տակ է դնում տարածաշրջանի երկրների անվտանգությունը, ուստի եւ այդ երկրները Սիրիայի գլխավորությամբ հակադրվում են դրան։

«Ազգը» մայիսի 6-ի եւ 8-ի համարներում, անդրադառնալով Թուրքիայի պաշտպանության նախարար Թուրհան Թայանի առսու նաեւ թուրքական զինված ուժերի գլխավոր շտաբի պետի տեղակալ բանակի գեներալ Չեւիք Բիրի Իսրայել կատարած այցերին, դրանք համարել էր երկու երկրների ռազմական բնագավառի համագործակցության ամրապնդման նոր դրսեւորում։ Դրա համար հիմք էին ծառայել թուրք-իսրայելական զորավարժությունների շուրջ կողմերի պայմանավորվածությունների վերաբերյալ թուրքական մամուլի տվյալները։

«Վերոհիշյալ այցերին անդրադարձել էին նաեւ ֆրանսիական «Լը Մոնդ» եւ անգլիական «Միդլ Իսթ միրոր» [illegible] «Ֆիգարոն» [illegible] գեներալ Բիրի այցը գնահատելով, հայտնել է հետեւյալը. «Սա խոսակ չէ, այլ իրողություն. Թուրքիան չնայած իր վարչապետի իսլամական հակումներին, Իսրայելի լավագույն բարեկամն է տարածաշրջանում»։ Ըստ «Ֆիգարոյի», Էրբաքանը խոսք կաշկանդում է Իսրայելի ղեկավարներին, բայց թուրքական զինված ուժերը վայելում են իսրայելական զինված ուժերի անվերապահ վստահությունը։ Իսկ «Միդլ Իսթ միրոր» հանդեսը «Թուրքական բանակը Էրբաքանին կարգի է հրավիրում Իսրայելի միջոցով» խորագրի տակ թուրք-իսրայելական համագործակցության ամրապնդումը հակադրում է «Բարօրություն» կուսակցության իսլամական դրսեւորումներին։ Նման մոտեցման դեպքում թուրքը Իսրայելն ինքնաբերաբար դրվում է հակասության հիմքում, դառնալով թուրքական բանակի ձեռքին Էրբաքանին վերահսկելու ազդեցիկ միջոց։

Այնուհետեւ են վարչապետ Նեջմեթին Էրբաքանին արդարացնելու անգլիական հանդեսի միտումները։ Սակայն ավելի քան ակնհայտ է թուրք-իսրայելական համագործակցության անխափան ամրապնդումը ռազմական բնագավառում։ Դրան ակնհայտորեն նպաստելով իսլամական «Բարօրություն» կուսակցության իշխանությունը անխափան [illegible] է Թուրքիայի փոխհարաբերությունները իսլամական աշխարհի հետ։ «Միդլ Իսթ միրորը», ինչ խոսք, Արեւմուտքի տեսակետն է արտահայտում։ Սակայն մինչ Արեւմուտքը Էրբաքանին արդարացնելու միջոցով փորձում է արդարացնել համատեղ զորավարժությունների վերաբերյալ թուրքական կառավարության դայ մանավորվածությունը իսրայելական կառավարության հետ, իսլամական աշխարհը բողոքի ալիք է բարձրացնում թուրքերի դեմ։ Սիրիան զորավարժությունների անցկացման մտահոգությունը գնահատում է որպես թուրք-իսրայելական եւ ամերիկյան ռազմական դաշինքի ձեւավորում, ինչը ըստ սիրիական «Ալ-Բաաս»

չակարգի զորավարժությունների առնչությամբ գրում է. «Միացյալ Նահանգները փորձում է Թուրքիային Միջին Արեւելքի ժանդարմի դերը դարձնել։ Թուրքիայի նախազգուշացումն այդ առումով բխում է Իրաքի եւ արաբական աշխարհի շահերից։ Իրաքը, Սիրիան, Պարսից ծոցի երկրները, Հյուսիսային Աֆրիկան եւ Իրանը վճռականորեն դատապարտում են թուրք-իսրայելական ռազմավարական համագործակցությունը»։ Միջին Արեւելքում ԱՄՆ-ի գլխավորությամբ այսպես կոչված նոր դաշինքի ձեւավորումը [illegible] թյամբ Թուրքիայի եւ Իսրայելի [illegible] նաեւ Եգիպտոսի [illegible] գործընկերոջ Մուբարաքի [illegible] արաբական երկրների։

Էրբաքանի իսլամական կողմնորոշումը նպաստելով թուրք-իսրայելական համագործակցության ամրապնդմանը, միաժամանակ նպաստում է իսլամական աշխարհից Թուրքիայի մեկուսացմանը։ Կարեւորը սակայն ոչ այնքան նրա մեկուսացումն է, այլ «Բարօրություն» կուսակցության որպես ղեկ Արեւմուտքի կողմից առաջադրվում է իսլամական աշխարհին վերահսկելու առաքելության գործունեությունը։ Գաղտնիք չէ, որ թուրք-իսրայելական համագործակցությունը ոչ միայն Թուրքիայի մեկուսացման փաստի առջեւ է կանգնեցնում, այլ նաեւ սպառնում է իսլամ-արմատականների Էրբաքանին ու նրա կառավարության միջոցով վերահսկելու Արեւմուտքի հնարավո-

թյունների հետաձգման հայտարարություն է անում։ Մայիսի 14-ին արված այդ հայտարարությունը սակայն, նույն օրը հերքում է պաշտպանության նախարար Թայանը։ Վերջինս, պատասխանելով Էրբաքանի հայտարարության վերաբերյալ լրագրողների հարցերին, իր պարտքն է համարում այն վերագրել վարչապետի թյուրիմացությանը, մասնավորապես ասելով. «Ես զորավարժությունների անցկացման որեւէ ժամկետ չեմ նշել, Էրբաքանը պարզապես սխալվել է, նրա սխալը չպետք է տեղիք տա այդ զորավարժությունների հետաձգման մասին մեկնաբանությունների։ Դրանք տեղի են ունենալու տեխնիկական հանձնախմբերի ճշտած դրանց անցկացման ժամկետներին»։

Մայիսի 15-ին թուրքական թերթերը արձագանքեցին Թայանի խոսքերին։ Դրանցից «Միլլի Գազեթը», որ [illegible] «Եռակի ունս. Էրբաքանը [illegible] է»։ Ինչպես պարզվեց, համատեղ զորավարժությունների հետաձգման վերաբերյալ վարչապետարանը պաշտոնական ոչ մի գրություն չի եղել Թուրքիայի պաշտպանության եւ [illegible] գործերի նախարարությանը։ Ինչպես նաեւ ԱՄՆ-ի [illegible] Բյուլենդ [illegible] հետաձգման [illegible] Վաշինգտոնը։ Այդ կերպ առավել Էրբաքանը բանավոր հայտարարություն է արել։ Մինչդեռ քաղաքականության մեջ համանման հայտարարություններով չեն առաջնորդվում։ Դրանք չեն կարող պարտավորեցնել պարտավորեցնող կողմերի միջեւ բանակցությունների արդյունքում ձեռք բերված պայմանավորվածություններն են։ Իսկ Թուրքիայի, Իսրայելի եւ ԱՄՆ-ի համատեղ զորավարժությունների մասին համապատասխան պայմանավորվածություն, որոնց անցկացումը նախատեսվում է Արեւելյան Միջերկրականում, արդեն ձեռք է բերվել։

ՀԱԿՈԲ ՉԱՔՐՅԱՆ

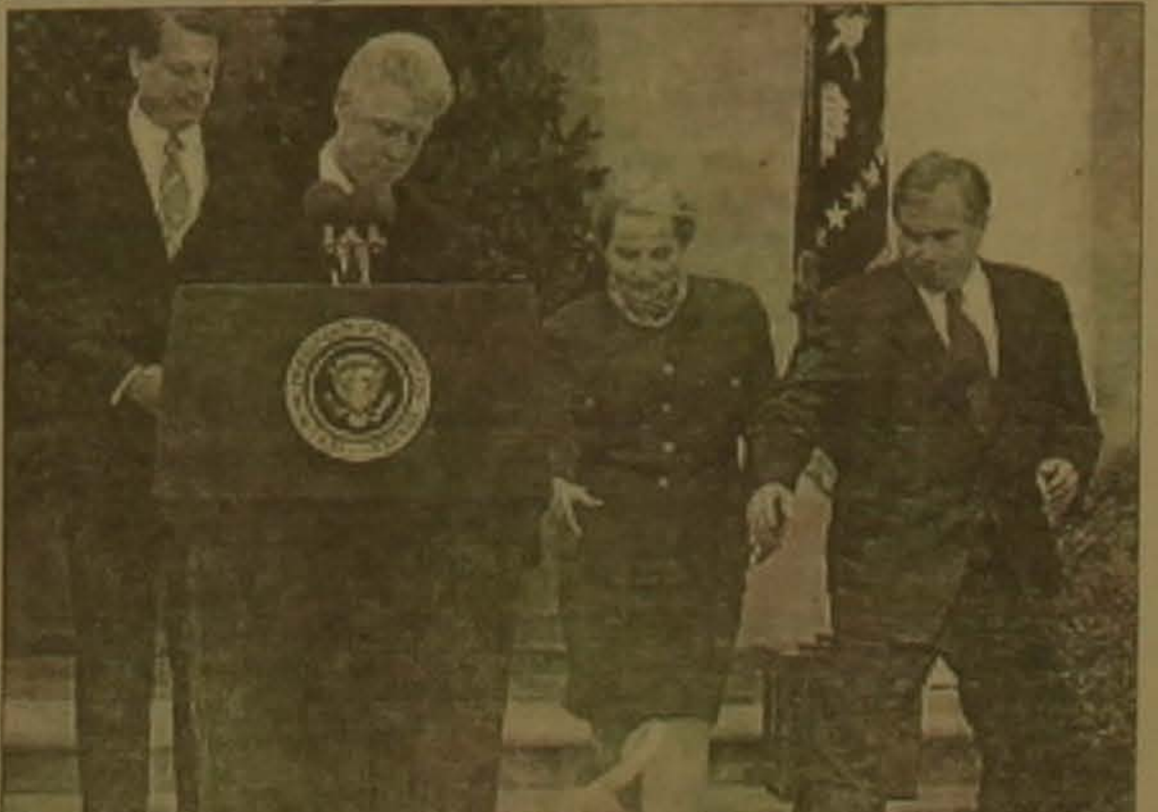

Փոխնախագահ Ալ Գորը (ձախից), պետքարտուղար Մադլեն Օլբրայթը եւ Ազգային անվտանգության խորհրդական Սանդի Բերգերը (աջից) մի քանի վայրկյան հետո կօգնեն նախագահ Քլինթոնին բարձրացնելու վայր ընկած ձեռնափայտը, մայիս 14, Սպիտակ տան վարդերի պարտեզ։ Այնուհետեւ Քլինթոնը խոսել է ՆԱՏՕ-ի եւ Ռուսաստանի նոր համաձայնագրի մասին՝ դա անվանելով պատմական քայլ խաղաղ, չմասնատված դեմոկրատական Եվրոպա ստեղծելու ճանապարհին։

ՄՈԼՈՐԱԿ

2000 թվականին աշխարհի բնակչությունը կգերազանցի 6 միլիարդը

Դեռ 1958-ին ՄԱԿ-ը ահազանգ էր հնչեցրել, որ մինչեւ 2000 թվականը աշխարհի բնակչության թիվը հասնելու է 6 միլիարդի։ Այժմ, երբ այդ թվականին հասնելու 1000 օրից էլ նվազ ժամանակ է մնացել, այդ թիվը ոչ միայն հաստատվում է, այլ ենթադրվում է, որ կգերազանցվի։

Ֆրանսիական գործակալության տվյալների վրա հենվելով «Թեհրան թայմսը» գրում է, որ Ֆրանսիայի ժողովրդագրական ուսումնասիրությունների ազգային ինստիտուտի հաշվարկներով նոր հազարամյակի շեմին աշխարհի բնակչության թիվը կկազմի 6.09 միլիարդ։ Նշվում է, որ չնայած ծնելիության թվի նվազմանը որոշ երկրներում [illegible] բնակչությունը շարունակում է աճել եւ ենթադրվում է, որ 2100 թվականին աշխարհի բնակչությունը կդառնա մոտ 11 միլիարդ։ Ամենամեծ աճը գրանցվել է հարավում։ Զարգացող երկրներում բնակչության աճը ամբողջ մարդկության աճի 95 տոկոսն է կազմում, այսինքն մոտ 5 միլիարդ մարդ՝ համեմատած արդյունաբերական երկրների 1 միլիարդի հետ։ Չինաստանն առաջինն է աշխարհի ամենախիտ բնակեցված երկիրը՝ 1.28 միլիարդ մարդ, բայց Հնդկաստանը մինչեւ 2000 թվականը հասնելու է 1 միլիարդի սահմանին եւ [illegible] կարծիքով, հետագայում առաջ անցնելով Չինաստանից դառնալու է ամենամեծ բնակչություն ունեցող երկիրը [illegible]

ԱԶԳ

Մշակույթ

1912 թ. գարնան մի օր, Ղարսի ռեալական դպրոցի մոտով անցնելիս Արտաշեսը հանդիպում է իր համադասարանցիներ Վարոսին եւ Օնիկին: Միասին թեքվում են Ալեքսանդրովսկայա փողոցը եւ տեսնում Եղիշեին Թաքոսի հետ զրուցելիս: Տասնհինգամյա Եղիշե Սողոմոնյանը դպրոցական նոր համազգեստով էր: Ընկերներին առաջարկում է գնալ Կղզի-զբոսայգի (հետագայում «Խաս-պախչա») Ղարսի խորովածով նոր համազգեստը նշանավորելու: Դեռ նոր էին նստել սեղանի շուրջը, մոտենում է երիտասարդ մատուցողը:

մնա կը, միսն ալ անոր դուր գուխա կը...

Բոլորը հռհռում են: Եղիշեն հանկարծ լռում ու կախում է հայացքը: Թաշկինակով մաքրում նոր շալվարը: Եղը շալվարին էր կաթել: Ու շարունակում է.

- Թաքոս տղա, ամեն տեսակ քաղցր հյութալի մրգերը, տանձն ու խնձորը, ձմերուկն ու սեխը, ճանճուն ու ալիբուխարը, ամեն տեսակի պտուղը Ղարս է բերվում Ախալցխայից կամ Կաղզվանից: Օրմ չերթանք Ախալցխան տեսնինք, կըսեն ընդիկ քաղաք է, բաղի ու բախչի մեջ թաղված, համ էլ «Խաս-պախ-

գնանք: Բայց էմ՞ես գնանք, որ տանձ ու խնձորի ժամանակ եղնի:

Օրեր հետո Աբգար աղան «վավերացրեց» Թաքոսի հետ իր որդու «գործուղումը» հարեւան Ախալցխա: Երեք նստափոխ անելուց հետո տղաները Ախալցխայում էին: Ճանաչված ֆայտոնչի Զաքարը նրանց իջեցրեց քաղաքի ամենագեղատեսիլ «Մարդա» թաղամասում ուստա Մկրտչի մենատան առջեւ: Պատմական Կարինից այստեղ գաղթած Սելեխդարյանների ընտանիքը սրտաբաց ընդունեց հյուրերին: Հաջորդ օրն արդեն հյուրասեր ախալցխացիները «հերթագրվել էին» դասա-

Դրվագներ Չարենցի պատանեկությունից

Զինվորական բժիշկ եւ մանկագիր Արտաշես Ալեքսանդրյանը երջանկություն է ունեցել Ղարսում անցած տարիներին շփվելու Եղիշե Չարենցի հետ: «Իմ պատանեկության տարիների ընկերը Եղիշեն, տաղանդավոր բանաստեղծ լինելուց բացի, գրում է Արտաշեսը, պայծառ անձնավորություն էր, անհատականություն: Դեռեւս աշակերտական տարիներին ակնհայտ էր նրա բնատուր տաղանդը, մարդկային վեհ ու վսեմ հատկությունները: Նա անչափ սիրում էր գիրն ու գրականությունը եւ այդ սիրով «վարակում» դպրոցական ընկերներին»: Ալեքսանդրյանն իր հեղինակած «Պատանի Չարենցի հետ» գրքույկում, հավաստի դեպքերի հիման վրա, մեզ է ներկայացնում բանաստեղծի պատանեկության տարիների առանձին դրվագներ:

- Ի՞նչ ունիք ուտելու-խմելու,- հարցնում է Եղիշեն:

- Ինչ քեֆդ կուզե. ընտիր գինի, Շուստովսկի կոնյակ, Սարաջովի ռախի, աֆիցերսկի, գելտերսկի, շամպայնսկի...

- Ի՞նչ չխմաց անուններ կուտաս ախպերացու... էլ շամպայնսկի, գելտերսկի... Մեզի դուն էն ըսա ի՞նչ լիմոնադ ունիք:

- Լիմոնա՞դ, յաբլոչնի, գրուշովի, ֆիշենովի, լիմոննի մալի...

- Լավ, լավ, հասկցա: Տղեք, [illegible]:

- Մեզ համար մեկ է,- ասացին տղաները:

- Եղիսոր էդպես է, երկու տանձի եւ երեք կիտրոնի մրգաջուր:

- Շատ է, երեքը բոլ է:

- Ի՞նչ է բոլ... Մեր լիմոնադները գիտե՞ք, դրովկեն քիչըմ բուլացնես, դառըկեն կըթոնի կեսն էլ չի մնա...

- Անունդ ի՞նչ է,- ախպերացու (հարցնում է մատուցողին):

- Միսաք:

- Միս-աք,- վանկարկում է Եղիշեն:- Աքը մնա, միսը խորոված էրա բեր: Ղարսա մսով մի կուշտ խորոված ուտենք:

- Քանի՞ դոզի:

- Ի՞նչը փորձեմ:

- Կըսեմ քանի՞սը բերեմ:

- Քանի հոգի ենք, էնքան էլ բեր, ախպերացու:

Երբ սկսվեց կերուխումը, Եղիշեն վերցնելով մրգաջրով բաժակը ասաց.

- Տղերք, մեր մեջ ամենաբոյովը Վարոսն է, եկեք առաջ իր կենացը խմենք: Ե՞յ գիտի Արաբյան Վարոս փիսոկը փիրոս: Կենացդ, սաղ էղնիս, ողջ ու առողջ...

Թաքոսի կենացը երկրորդն էր: Նրան բոլորը ախալցխացի էին անվանում, որովհետեւ նրանցից Ախալցխայի խնձորի հոտ էին առնում: Նույնիսկ, եթե մի օր առաջ կերած լիներ գրպանում դրած խնձորը, միեւնույնն է բուրմունքը գալիս էր: Եղիշեն վերցնելով բաժակը ասաց.

- Ծո, ախալցխացի յարան, քանի որ կենացդ է, կայնե ախալցխացոց մասին բանըմ պատմե խնդանք: Դեմ չե՞ս, ախալցխացի Թաքո՛ս տղա, տնկո՞վ տղա:

- Պատմե աշենք...

- Երկու ախալցխացի օչխար գողնալու կերթան: Մեկը օչխար բռնելու ատես է, մեկելը ելըր չէ: Կերթան մտնին կը օչխարներուն մեջը: Խամը բռնե կը բռնի ոտքը որ օչխարներու միջից հանե, ընկերը ձեն կուտա ծո կեցի-կուզ կեցի կըկոզնակըդ կերեւնա կը: Էծ մի տանի մկռռիա կը: Օչխար տար որ սուս

չա» ունի ինչ որ Ղարսինը:

- Երթանք, ինչի չէ. Եղո ջան, երթանք: Լավ դպրոցն ու մամոնք ունիմ: Քեռիներս ու մորքուրներս էլ Ախալցխայում են: Պզտիկուց ընկերներ ունիմ:

Գարունը մոտենում էր ավարտին: Ղարսի Կղզի-զբոսայգու («Խաս-պախչայի») ծառուղիների երկու կողմերում խիտ վարդի թփեր էին: Հիմնական ծառուղին սկսվում էր Չուգունե կամուրջից իջնող քարե սանդուղքներից: Կամուրջի մուտքի աջ կողմում ռուսերեն գրված ցուցանակներ կային: Եղիշեն ու Թաքոսը սիրում էին աջ կողմի այն ծառուղին, որի վերջում երկար կանաչ գույնով ներկված նստարան կար հարմար թիկունքով: Նրանց սիրած նստարանի ետեւում մեծ ծառ կար: Թաքոսն ավելի շուտ էր եկել ժամադրավայր, այգում նստած լսում էր զինվորական փողային նվագախմբին: Զահելներն ու միջին տարիքի մարդիկ դառում էին, եւ հանկարծ տեսավ, որ իրեն են մոտենում Եղիշեն եւ Աշոտ Փալանջյանը (հետագայում ճանաչված երգիծաբան Աշխալը): Նրանք Թաքոսին առաջարկում են գնալ ռուսաց նոր եկեղեցի իրենց տնկած ծառերը ջրելու: Ծառերն արդեն մեծացել էին, բոյ քաշել:

- Թաքոս, մնում է որ մենք էլ էս ծառերի պես բոյ քաշենք, մեծանանք: Հա՛, չմոռանաս մեր պայմանը: կուզեմ անպայման Ախալցխան տեսնել, ման գալ էնտեղ «խաս-պախչայում»:

- Եղո ջան, գնանք անդադրման

նիներին իրենց օջախում ընդունելու համար: Բայց... նրանց առաջին հերթին հետաքրքրում էր Բերդաքաղաքն իր պատմական վայրերով ու հնություններով. Ամենափրկիչ ու Սուրբ Նշան եկեղեցիներով, Սաֆարայի եկեղեցական համալիրով, բուսանյանական վայրերով, Ուռավել Բորժոմ եւ Աբասթումանի առողջարաններով, Ծուղրութի Ավետարանով:

- Թաքոս ջան, որ եկել հասել ենք խոստեղ, արի գնանք Վահան Տերյանի ծննդավայրը: Գիտես ու [illegible]

Գնանք, դրանից լավ գնանք:

Հաջորդ օրն արդեն Ախալքալաքում էին: Քաղաքի տեսարժան վայրերը դիտելուց հետո Թաքոսն ու Եղիշեն ձիով «բռան» Գանձա: այստեղ այցելեցին Վահան Տերյանի տունը, որտեղ բանաստեղծի հարազատները պատանիներին ընդունեցին աղ ու հացով, ուղեկցեցին պատմական Փարվանա եւ ամրերի մեջ թաղված Աղոլ:

Սեպտեմբերի սկզբներին Եղիշեն ու Թաքոսը հաճախեցին ռեալական: Եղիշեն դպրոցական ընկերներին պատմում էր Ախալցխայի մասին, հպարտանում, որ եղել է Վահան Տերյանի ծննդավայրում. «Խաս-պախչա ունին: Իրենք էլ խաս ու դայդին մարդիկ են», ավելացնում էր:

Դպրոցական տարիների բաժանումից հետո ավելի քան երկու տասնամյակ էր անցել: Արտաշես Ալեքսանդրյանը երկյուղով ու կաշկանդված թակեց Երեւանի Լենինի պողոտայի 45-րդ տան երրորդ հարկի Եղիշե Չարենցի բնակարանի դուռը:

- Յա՜, Արտաշե՞ս, էս ո՞ր խաչից ծո: Արի՛, մե արի՛, նստի աշենք: Կաշեմ զինվորական բժիշկ ես: Լավ է, շատ լավ է: Կնիկ-մնիկ ունի՞ս, եղբայր: Կնիկդ ուրտեղից է... Հա, օր դարաբաղցի է, լավ է: Մե մանչ, մե աղջի՞կ, շատ լավ է: Հիմա «Պիոներ» ամսագրի խմբագիր Արաքսին գրություն կգրեմ, օր ընդառաջի քեզ, կերեւա օր մանկական գրողի հակում ունիս:

Պաշտոնյա բուհական դասախոս Թաքոս Սելեխդարյանը Չարենցին հանդիպեց Աբովյան փողոցում: Բանաստեղծը մանկասայլակով վեր էր բարձրանում, որի մեջ փոքրիկ Անահիտն էր քնած: Բաժանվելիս Եղիշեն իր ախալցխացի դասընկերոջը պատվիրեց. «Քեր դայ մամավորդիքիդ հանդիպելիս խոսիր մեր հյութեղ ու գեղեցիկ առնական Կարնո բարբառով, հա՞...»: Դա նրանց վերջին հանդիպումն էր:

ՍԵՍՈ ԿՈՆՅԱՆ

ՍՓՅՈՒՌՔԻ ՄԱՄՈՒԼ

«Սարոյանի ոգին» Ստենֆորդ համալսարանում

Սարոյանի գրական ժառանգությունը տիրանալու առիթով Կալիֆոռնիայի Ստենֆորդ համալսարանը մայիսի 6–10-ը կազմակերպել է ազատ դասախոսությունների ու միջոցառումների մի շարք, որի ընթացքում տեղի են ունեցել գեղարվեստական, վավերագրական ֆիլմերի դիտումներ, ընթերցանություններ եւ քննարկումներ սարոյանագիտության բնագավառում աչքի ընկնող գիտնականների մասնակցությամբ, ինչպես նաեւ մի ցուցահանդես, որը Սարոյանի գրական հարուստ ժառանգությունն է ներկայացրել: Վերջինս՝ «Վիլյամ Սարոյան-կյանքի ժամանակները» խորագրով, գործելու է մինչեւ օգոստոսի 10-ը եւ ձեռագրերի կողքին ներկայացնելու է գրողի նամակները, լուսանկարներն ու անձնական իրերը:

Համալսարանի վարչական պաշտոնյաների հավաստիացումներով այնտեղ լուրջ գիտական կենտրոն է ստեղծվելու, նոր մենագրություններով եւ ժամանակակիցների գնահատումներով՝ Սարոյանի անունն ու գրական ժառանգությունը արժանի բարձունքի վրա պահպանելու նպատակով: Ծրագրվում է ցուցակագրել նրա բոլոր ստեղծագործությունները եւ նրա անունով գրական մրցանակ հիմնել:

Նշենք, որ անցյալ տարի Վիլյամ Սարոյան հիմնարկության տնօրեն Ռոբերտ Սեդրակյանը համաձայնության էր եկել Ստենֆորդ համալսարանի հետ այնտեղ տեղափոխելու Սարոյանի գրական ամբողջ ժառանգությունը: «Ազգ»-ը ժամանակին անդրադարձել է այդ լրատվությանը: Մի քանի հարյուր արկղ զբաղեցնող արխիվը «ակադեմիական ուսումնասիրությունների կազմակերպման հրաշալի գանձարան է», խոստովանել է ամերիկա-բրիտանական գրականության կուրատոր Վիլյամ Միֆերոնը, որին այնուհետեւ կոչելու են Վիլյամ Սարոյանի անվան կուրատոր: Ուսումնասիրությունների արժեքը մեծանում է նրանով, որ նրա ստեղծագործություններում հարուստ նյութ կա 30–50-ական թվականների ամերիկյան (Նյու Յորք, Հոլիվուդ, Ֆրեզնո, այլն) կյանքի մասին:

Միջոցառումների շարքում, ըստ «Արմինըն միրոր սփեքթեյթոր» շաբաթաթերթի, ցուցադրվել են 1943 թվին նկարահանված «Մարդկային կատակերգություն» ֆիլմը՝ Միքի Ռունիի, Վան Ջոնսոնի եւ Դոննա Ռիդի խաղարկությամբ, եւ 1948-ին նկարահանված «Քո կյանքի ժամանակը» ֆիլմը՝ Ջեյմս Քեգնիի խաղարկությամբ: Տեղի է ունեցել կոնֆերանս «Վիլյամ Սարոյանը եւ ժամանակակից գիտական միտքը» թեմայով, որին մասնակցել են Վիլյամ Սարոյանը (Ստենֆորդ համալսարանից), Տիգրան Գույումջյանը (Կալիֆոռնիայի պետհամալսարանից) եւ Արամ Գեւորգյանը (Փարիզից): Վերջինս Սարոյանի մտերիմ ընկերն ու փաստաբանն է եղել 1961 թվից, երբ հռչակավոր գրողը այցելել է Ֆրանսիա: Գեւորգյանը, որը նաեւ գրող է, այժմ գիրք է գրում Սարոյանի՝ Փարիզում անցկացրած տարիների մասին:

Հ. Օ.

Ֆրանց Վերֆելի գիրքը վերահրատարակվեց Իտալիայում

Փարիզի «Յառաջ» օրաթերթի մայիսի 6-ի համարը տեղեկացնում է, որ Իտալիայում վերջերս վերահրատարակվել է Ֆրանց Վերֆելի հայտնի «Մուսա լեռան քառասուն օրերը» վեպի իտալերեն թարգմանությունը: Առաջին հրատարակությանը անմիջապես հաջորդել էր գերմաներեն բնագրի լույս ընծայումը:

Նոր հրատարակման առթիվ «Իլ սոլե» թերթի ապրիլի 20-ի համարում լույս է տեսել Անդրե Կազալենգայի ստորագրությամբ գրախոսականը «Հայերի հերոսական դիմադրությունը» խորագրի ներքո, որտեղ հոդվածագիրը ամփոփ կերպով ներկայացնելուց հետո վեպի նյութը, ավելացնում է, որ այն դարձյալ մեծ հափշտակությամբ կարդացվում է ոչ միայն վավերագրական արժեքի համար. «20-րդ դարու ջարդերի պատմության սկիզբը հանդիսանում է հայերի ցեղասպանությունը, թուրք կառավարության կողմից որոշված եւ գործադրված 1915-ի գարնանն ու ամռանը, մի իսկական ցեղասպանություն, որ նախակարապետը դարձավ նացիստական մաքրագործումներին իր մի շարք կողմերով, որոնք են քաղաքական սառնասիրտ որոշումը, ժողովրդային տարածուն բայց ոչ գերիշխող ատելության օգտագործումը, գործադրող կազմի ոստիկանական եւ զինվորական մեքենաների կազմակերպումը եւ պատերազմը որպես առիթ օգտագործելու ու քաղաքակիրթ աշխարհի աչքերի տակ ոճիրը իրականացնելու փաստը», գրում է գրախոսականի հեղինակը:

Արիս Ղազինյանի «Ընդմիջումը»

Լույս է տեսել բանաստեղծ Արիս Ղազինյանի երկրորդ՝ «Ընդմիջում» ժողովածուն: Ի տարբերություն բանաստեղծի առաջին գրքի՝ «Անհետացած գետերի», ուր ընդգրկված էին նրա յոթ պոեմները, «Ընդմիջումը» ամփոփում է վերջին շրջանում գրված բանաստեղծությունների միայն մի մասը: Ազատ, համարձակ ոճով գրված տողերի արանքում բանաստեղծի այսօրվա հոգեվիճակն է, նրա պահանջը՝ ներկա պահի ու ապագայի նկատմամբ:

«Գնում եմ դեպի մի նոր լուսաբաց՝
Յանճարը ազգիս իմ մեջ կրելով...
Յե՜յ, ո՞վ կա այստեղ, դարպասները բաց,
Որ կաշառք տանաս անբիծ գրերով»:

Պոեզիայի սիրահարները Արիս Ղազինյանի վերը նշված երկու ժողովածուները կարող են ձեռք բերել «Ազգ» թերթի խմբագրությունում:

«Գառնի-97» ուսանողական փառատոն Վանաձորում

Վանաձորի «Երեւան» կինոթատրոնում տեղի ունեցավ «Գառնի-97» ուսանողական փառատոնը, որին մասնակցեց 11 թիմ: Առաջին տեղը գրավեց Մոսկվայի Իվանեսյան համալսարանի Վանաձորի մասնաճյուղի թիմը, իսկ երկրորդը Սոփիսակի «Սոփիստակ» համալսարանի «Սկարդինո» թիմը:

Ինտելեկտուալ խաղ-մրցույթները, երգիծական, երաժշտական համարները ոգեւորությամբ ընդունվեցին հանդիսատեսի կողմից:

Երեք օր տեւած փառատոնի կազմակերպիչներն էին «Նոր սերունդ» երիտասարդական միությունն ու «Լիլիթ եւ քույրեր» մանկական հասարակական բարեգործական հիմնադրամը:

Ս. ՄԻԿՈՅԱՆ

ՇԱԽՄԱՏ

Հայաստանը՝ Եվրոպայի բրոնզե մեդալակիր

Հայ շախմատիստուհիները եւս հաղթեցին Ադրբեջանի թիմին

Սկիզբը էջ 1

Անգլիացիները, որոնք, թվում է, գործնականում ապահովել էին չեմպիոնի կոչումը, ինչ էր մնում բաց բողնեին առաջին մրցանակը: Նրանք 1,5-2,5 հաշվով պարտություն կրեցին գերմանացիներից եւ միայն կես միավորով առաջ անցան հայ գրոսմայստերներից: Անգլիայի հավաքականին վերջին պահին հասավ Ռուսաստանի թիմը, որին տարօրինակ ձեւով չդիմադրեցին Բելառուսի շախմատիստները (0,5-3,5)...

Լրացուցիչ գործակիցներով չեմպիոն հռչակվեցին անգլիացիները (Շորթ, Ադամս, Սփիլմեն, Սադլեր, Հոջսոն): Ռուսաստանցիներին ընկերակցեցին արծաթե, Հայաստանի հավաքականին՝ բրոնզե մեդալներ:

Անշուշտ, ցավալի է, որ մեր շախմատիստները ընդամենը կես միավորով են զիջել ոսկե մեդալներից: Բայց անկախ դրանից պետք է արձանագրել, որ հայկական շախմատի պատմության մեջ գրվեց նոր փայլուն էջ: Մեկ անգամ եւս ապացուցվեց, որ Հայաստանը շախմատային երկիր է, որ հայ գրոսմայստերները աշխարհի ուժեղագույն շախմատիստներից են:

Հայաստանի հավաքականը Պուլայում տարավ վեց հաղթանակ, մեկ մրցախաղ ավարտեց ոչ-ոքի եւ կրեց միայն երկու պարտություն, այն էլ նվազագույն հաշվով: Մեր թիմը 36 հնարավորից վաստակեց 22 միավոր: Ահա մեր շախմատիստների անհատական արդյունքները ըստ խաղատախտակների. Հակոբյան 5 միավոր (8 հնարավորից), Վահանյան 5 (7), Լպուտյան 2 (5), Մինասյան 3,5 (8), Անաստասյան 6,5 (8): Ընդգծենք, որ թիմի առաջատարները Վլադիմիր Հակոբյանը եւ Ռաֆայել Վահանյանը չկրեցին ոչ մի պարտություն: Հավաքականի մեծ հաջողության մեջ խոշոր ներդրում ունի մարզիչ Արշակ Պետրոսյանը, որը, մասնավորապես, դրսեւորեց սկզբնախաղային զարմանալիորեն խոր գիտելիքներ:

Արտակարգ հաճելի անակնկալ մատուցեց մարզիչ Էդուարդ Մնացականյանի գլխավորած Հայաստանի կանանց հավաքականը: Գերազանց անցնելով ամբողջ մրցաշարը, մեր շախմատիստուհիները վերջին տուրում հրաշալի անցկացրին հոկայական հետաքրքրություն առաջացրած մրցախաղը Ադրբեջանի հավաքականի հետ, որը անհասական գործակցով մինչեւ մրցաշարը շատ ավելի բարձր դիրք էր գրավում: Էլինա Դանիելյանը պարտություն մատնեց Լեյլա Կադիմովային, իսկ Գոհար Հլղաթյանը ոչ-ոքի խաղաց Փիրուզա Վելիխանլիի հետ: Ի դեպ, այս պարտիան եվրոպական առաջնությունում ավարտվեց ամենավեր-

Վլադիմիր Հակոբյան

ջինը կեսգիշերին մոտ, եւ Գոհարը հաջողությամբ պաշտպանելով դժվարին դիրքը կրկնակի շնորհավորանքներ ընդունեց, քանի որ դա կատարվեց նրա ծննդյան օրը:

Եվ այսպես, Հայաստանի կանանց հավաքականը եւս (ինչպես մի քանի օր առաջ մեր տղամարդիկ) պարտություն մատնեց Ադրբեջանի թիմին (1,5-0,5): Իսկ ամենատարախալին ընդհանուր անմախադեպ հաջողությունն է. տանելով հինգ հաղթանակ (վերջին երեքը անընդմեջ), երկու մրցախաղ ավարտելով ոչ-ոքի եւ նվազագույն հաշվով տանուլ տալով երկու մրցախաղ միայն էլ մաք. (?) չեմպիոնուհիներին եւ երկրորդ մրցանակակիրներին, մեր շախմատիստուհիները 18 հնարավորից վաստակեցին

Էլինա Դանիելյան

11 միավոր, գրավեցին 5-րդ արտակարգ բարձր տեղը: Համեմատության համար նշենք, որ նախորդ եվրոպական առաջնությունում Հայաստանի

կանանց հավաքականը 19-րդն էր: Հայ շախմատիստուհիների անհատական արդյունքներն այսպիսին են. Էլինա Դանիելյան 5,5 միավոր (8 հնարավորից, առանց պարտության), Գոհար Հլղաթյան 3 (7), Լիլիթ Մկրտչյան 2 (3):

Ամփոփիչ արդյունքները

Տղամարդիկ

1.	Անգլիա	22,5
2.	Ռուսաստան	22,5
3.	Հայաստան	22
4.	Հունգարիա	21,5
5.	Գերմանիա	21,5
6.	Իսրայել	21
7.	Խորվաթիա-1	20,5
8.	Վրաստան	20
9.	Բելառուս	19,5
10.	Բոսնիա-Հերցեգովինա	19,5
11.	Հոլանդիա	19,5
12.	Լեհաստան	19,5
13.	Էստոնիա	19
14.	Շվեյցարիա	19
15.	Ադրբեջան	19
16.	Սլովակիա	19
17.	Շվեդիա	19
18.	Լատվիա	18
19.	Ֆրանսիա	18
20.	Իսպանիա	18
21.	Թուրքիա	18
22.	Իտալիա	17,5
23.	Խորվաթիա-2	17,5
24.	Լիտվա	17
25.	Չեխիա	17
26.	Հունաստան	17
27.	Մակեդոնիա	17
28.	Սլովենիա	16,5
29.	Պորտուգալիա	16,5
30.	Ֆինլանդիա	16,5
31.	Ավստրիա	15,5
32.	Իռլանդիա	12,5
33.	Շոտլանդիա	8,5
34.	Ուելս	6,5

Կանայք

1.	Վրաստան	13
2.	Ռումինիա	12
3.	Անգլիա	12
4.	Ռուսաստան	11,5
5.	Հայաստան	11
6.	Հունգարիա	10,5
7.	Լիտվա	10,5
8.	Բոսնիա-Հերցեգովինա	10,5
9.	Գերմանիա	10
10.	Լեհաստան	10
11.	Հունաստան	9,5
12.	Ադրբեջան	9,5
13.	Իսրայել	9,5
14.	Լատվիա	9,5
15.	Խորվաթիա-1	9
16.	Հոլանդիա	9
17.	Ֆինլանդիա	9
18.	Իսպանիա	9
19.	Սլովակիա	9
20.	Չեխիա	8,5
21.	Մակեդոնիա	8
22.	Ֆրանսիա	8
23.	Խորվաթիա-2	8
24.	Շվեդիա	8
25.	Ավստրիա	7,5
26.	Սլովենիա	7
27.	Պորտուգալիա	6,5
28.	Թուրքիա	5
29.	Իտալիա	5
30.	Իռլանդիա	4,5

Աղասի-Սարգսյան զույգը «Ռոլան Գարոսում»

Թուրքիայի Անթալիա քաղաքում անցկացվեց թենիսի միջազգային ֆեդերացիայի աշխարհի գավաթի խաղարկության թիմային, փնջային մրցաշարը, որին մասնակցեց նաեւ Հայաստանի կանանց հավաքականը: Ավագ մարզիչ Ռազմիկ Մուրադյանը հավաքականում էր ընդգրկել ԱՄՆ-ում մարզվող Ահդա Խալաթյանին, Սոնա Սարինգուլյանին եւ Նաիրա Սանթրոսյանին: Մեր թիմն անցկացրեց 5 հանդիպում՝ 3-0 հաշվով հաղթեց Եգիպտոսի եւ Լիտվայի հավաքականներին, նույն հաշվով պարտվեց Անգլիայի ու Դանիայի թենիսիստուհիներին եւ 1-2 հաշվով զիջեց էստոնուհիներին եւ ենթախմբում գրավեց 4-րդ տեղը: Իսկ առաջին խմբի ուղեգիր նվաճեց, խմբում հաղթող դարձած Անգլիայի հավաքականը: Թուրքիայից վերադառնալուց եւ կարճատեւ հանգստից հետո, մեր մարզիկները կրկին պայքարի ոլորտն ընդգրկվեցին: Այս օրերին նրանք վիճարկում են Հայաստանի չեմպիոնի կոչումը: Սպորտվարչության լրատվական ծառայությունից հայտնում են նաեւ, որ վերջերս Լոս Անջելեսում կայացած մրցաշարում Սարգիս Սարգսյանը զուգախաղերում հանդես գալով Անդրե Աղասու հետ անցավ երկրորդ շրջան, եւ պարտությունը կրեց: Սարգսյան-Աղասի զույգը անհատական հրավեր է ստացել մասնակցելու «Ռոլան Գարոսի» կորտերում շուտով մեկնարկող Ֆրանսիայի բաց առաջնությանը, որը մեծ մրցանակի խաղարկության փուլերից մեկն է:

Հայ բադմինտոնիստները մեկնեցին Շոտլանդիա

Այսօր Շոտլանդիայի Գլազգո քաղաք մեկնեցին բադմինտոնի Հայաստանի կանանց եւ տղամարդկանց հավաքականները, որոնք կմասնակցեն մայիսի 19-ին մեկնարկող աշխարհի թիմային, անհատական առաջնությանը, որը միաժամանակ նաեւ Զուդերմանի գավաթի խաղարկությունն է: Սպորտվարչության լրատվական ծառայությունից տեղեկացանք, որ Հայաստանի հավաքականում են ընդգրկված Ալվարդ Հովսեփյանը, Արփինե Հայրապետյանը, Արսեն Խաչատրյանը եւ Հայկ Միսակյանը: Մեր հավաքականի մրցակիցները ենթախմբում կլինեն Լիտվայի, Լյուքսեմբուրգի եւ Թուրքմենստանի հավաքականները: Առաջնության ավարտից հետո Հայաստանի բադմինտոնի ֆեդերացիայի նախագահ Սերգեյ Վարդանովը կմասնակցի մարզաձեւի միջազգային ֆեդերացիայի գլխավոր համաժողովի աշխատանքներին:

ԳԱՎԱԹԱԿԻՐՆԵՐԻ ԳԱՎԱԹ

Ավանդույթը չխախտվեց

Գավաթակիրների գավաթ
Եզրափակիչ
«Պարի Սեն Ժերմեն» (Փարիզ, Ֆրանսիա)-
«Բարսելոնա» (Բարսելոնա, Իսպանիա)
0-1 (0-1)

14 մայիսի. Ռոտերդամ, «Ֆեյենոորդ» մարզադաշտ. 40000 հանդիսական: Մրցավար՝ Մարկուս Մերկ (Գերմանիա):

«ՊՍԺ»-Լամա, Ն'Գոտտի, Լե Գուեն, Լեոնարդո, Գերեն (Դեյի Վալդես,68), Ռայ (ա), Լոկո (Պուժե, 77), Ֆուռնիե (Ալժերինո, 60), Կոե, Լերուա, Դոմի:

Մարզիչ՝ Ռիկարդո:

«Բարսելոնա»- Բայա, Ֆերեր, Աբելարդո, Սերխի, Կոուտո, Էնրիկե (Պիցցի,88), դե լա Պենյա (Ստոիչկով, 84), Գվարդիոլա, Ֆիգու, Պոպեսկու (ա), (Ամոր,46), Ռոնալդո:

Մարզիչ՝ Բոբի Ռոբսոն:

Գոլը՝ Ռոնալդո (38, 11 մ):

Զգուշացվեցին Կոուտոն, Լե Գուեն, դե լա Պենյան, Ֆուռնիեն, Կոեն:

Մայիսի 14-ին Ռոտերդամում կայացավ եվրոպական երկրների գավաթակիրների գավաթի խաղարկության եզրափակիչ հանդիպումը այս մրցաշարի անցյալ խաղարկության հաղթող «Պարի Սեն Ժերմենի» եւ «Բարսելոնի» միջեւ: Հանդիպումն անցավ լարված պայքարում: Երկու թիմերի ֆուտբոլիստներն էլ գիտակցելով խաղի «գինը», փորձում էին գործել սառնարյուն, առանց ավելորդ կրքոտության: «Բարսելոնի» կազմում իր սրընթաց անցումներով աչքի էր ընկնում Ռոնալդոն: Ֆրանսիացի պաշտպանները մինչեւ 38-րդ րոպեն հաջողությամբ էին չեզոքացնում անցյալ տարվա աշխարհի լավագույն ֆուտբոլիստի անցումները: Սակայն այդ չարաբաստիկ պահին բրազիլացի աստղը ձախ եզրում խաբս տալով մրցակիցներին, ներխուժեց տուգանային հրապարակ եւ «ՊՍԺ»-ի պաշտպան Ն'Գոտտին ստիպված էր կոպիտ հնարքով կասեցնել գրոհը: Գերմանացի մրցավար Մերկը անվարան ցույց տվեց 11 մ հարվածի նշանակետը: Ինքը տուժածն էլ ուժգին հարվածով գնդակն ուղարկեց դարպասապահ Բեռնար Լամայի պաշտպանած դարպասի աջ անկյունը՝ 1-0: Հետաքրքիր է, որ Ն'Գոտտին մեկ տարի առաջ այս մրցաշարի եզրափակիչում դարձել էր հեղինակը միակ գոլի, որը հաղթանակ էր բերել փարիզեցիներին Վիեննայի «Ռապիդի» դեմ խաղում: Կարծում ենք, այն պահին նրա մտքով անգամ չէր անցնում, որ մեկ տարի հետո ինքը թույլ կտա միակ ճակատագրական սխալը: Բաց թողած գոլից հետո, հատկապես երկրորդ խաղակեսում, ֆրանսիացիները ուժեղացրեցին ճնշումը «Բարսելոնի» դարպասին: Սակայն նրանց գրոհները «անատամ» էին, դրանցում բացակայում էր սրությունը: Թեեւ Կոե-Լոկո զույգը մշտապես անհանգստացնում էր իսպանացի պաշտպաններին, բայց վճռական հարվածին գործը չէր հասնում: Իզուր չէ, որ 77-րդ րոպեին «ՊՍԺ»-ի մարզիչ Ռիկարդոն փոխարինեց Պատրիս Լոկոյին, խաղադաշտ մտցնելով Պուժեին: Բայց դրանից ֆրանսիացիների գրոհներն ավելի անկազմակերպ դարձան:

Ն'Գոտտին վայր է գցում Ռոնալդոյին, որից հետո գերմանացի մրցավար Մերկը նշանակում է 11 մ հարված: Ռոնալդոյի հարվածն էլ դարձավ որոշիչ:

Իսկ ահա «Բարսելոնի» մարզիչ Բոբի Ռոբսոնը հաջող փոխարինում կատարեց: Խաղավարտից 6 րոպե առաջ դաշտ մտած բուլղարացի Խրիստո Ստոիչկովի ջանքերի շնորհիվ 3 րոպե անց հաշիվը կարող էր կրկնապատկվել: Բայց Ֆիգուի հարվածից հետո փարիզեցիներին օգնության հասավ ձողափայտը: Ինչեւէ, «Բարսելոնը» հաղթելով 1-0 հաշվով, շարունակեց մրցաշարի ավանդույթը, ըստ որի գավաթակիրը զիջում է հաջորդ խաղարկության եզրափակիչում: Այսպիսով, գավաթակիրների գավաթը մնաց եվրոգավաթների միակ մրցաշարը, որում ոչ մի թիմ չի հաղթել երկու տարի անընդմեջ: Ավելացնենք, որ «Բարսելոնը» իր պատմությունում 4-րդ անգամ տիրեց այս մրցանակին:

ՀՐԱՅՐ ՆԱԶԱՐՅԱՆ

Կանադայի հոկեյիստները 21-րդ անգամ աշխարհի չեմպիոն

Ֆինլանդիայում ավարտվեց սափոզակով հոկեյի աշխարհի առաջնությունը: Եզրափակիչ երրորդ խաղում Կանադայի հավաքականը 3-1 հաշվով պարտության մատնեց Շվեդիայի թիմին: Առաջին խաղափուլի վերջում կանադացի Կին Էվասոնը բացեց հաշիվը, իսկ երկրորդ 20 րոպեի սկզբում Օվե Նովան մրցակցի դարպասի եզրում կրկին վառեց կարմիր ազդանշանը: Երրորդ խաղափուլում շվեդները փորձում էին բեկում մտցնել մրցամարտի ընթացքում եւ խաղավարտից 1 րոպե 17 վրկ առաջ Միքայել Նյուլանդերը փրկության հույս ներշնչեց իր թիմին: Սակայն անվրդովությամբ հոկեյիստները զսպեցին «Տրե կրոնուր»-ի հոկեյիստների ճնշումը եւ դարձան աշխարհի չեմպիոններ: Այսպիսով, Կանադայի հավաքականը 21-րդ անգամ դարձավ մոլորակի ամենաուժեղ թիմը:

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամը (ՀՍՆՀ) մրցույթ է հայտարարում գլխավոր հաշվապահի տեղը զբաղեցնելու համար:

Թեկնածուներից պահանջվում է.

- Ֆինանսական կամ տնտեսագիտական կրթություն:
- Երեք տարուց ոչ պակաս հաշվապահական աշխատանքի փորձ:

Միջազգային ծրագրերում հաշվապահական փորձ ունեցողները առավելություն կունենան:

- Անգլերենի իմացություն:
- Համակարգչի լավ իմացություն, Excell-ի տիրապետում, ցանկալի է համակարգչային հաշվապահական համակարգերի հետ աշխատանքի փորձ:

Վարձատրությունը՝ Հայաստանում գործող միջազգային կազմակերպությունների մակարդակով:

Դիմողները պետք է մինչեւ 1997 թ. հունիսի 6-ը ՀՍՆՀ ներկայացնեն հակիրճ կենսագրություն (ռեզյումե), որտեղ անձնական տվյալներից բացի նշված լինի նախկինում ունեցած աշխատանքի փորձը:

Հասցեն Կ. Ուլնեցու 31 (նախկին Չափարիձեի փ.):
Հեռ. 25-70-03, ֆաքս 151 417, E-mail asif@arminco.com

ՇՏԱՊ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

3 սենյականոց բնակարան 5 հարկանի քարե շենքի 5-րդ հարկում, 70/50 քմ, ավտոտնակով: Հրաչյա Քոչար 23 (նախկին Չեկի խանութի մոտ):
Հեռախոս՝ 22-42-68

ՇՏԱՊ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

2 սենյականոց բնակարան 5 հարկանի քարե շենքի 1-ին հարկում, Դեմիրճյան 17 շենք:
Հեռ.՝ 581841, 523056

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

2 սենյականոց բնակարան Նորքի 4-րդ զանգվածում, հեռ.՝ 640321:

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

2 սենյականոց բնակարան Նորքի 5-րդ զանգվածում, հեռ.՝ 611228, 641619:

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

4 սենյականոց բնակարան (ընդհ. մակ. 95 քմ, բնակ. մակ. 65 քմ) քարե շենքի 4-րդ հարկում: Ունի վերնահարկ (45 քմ): Բն. ընդհ. մակ. 140 քմ է: Գտնվում է Աջափնյակում Հանր. հիվանդանոցի մոտ:
Հեռ. 581841, 342586

ՀՈԴՎԱԾԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄՐՑՈՒՅԹ

Իրանի Իսլամական Հանրապետության դեսպանատան մշակութային բաժինը Երեւանում, մշակութային գանձերի եւ ժառանգության համաշխարհային օրվա առթիվ (մայիսի 18-ին), անց է կացնում երկու հարեւան բարեկամ երկրների՝ Իրանի եւ Հայաստանի մշակույթի վերաբերյալ հոդվածների մրցույթ.

ՀՈԴՎԱԾՆԵՐԻ ԹԵՄԱՆ

1. Երկու երկրների մշակույթի, ավանդույթների եւ սովորույթների ընդհանրությունը:
2. Գրականություն եւ պոեզիա:
3. Երկու երկրների գրականության պատմությունը եւ գիտության ու գրականության անվանիների ներկայացում (ընդհանուր):
4. Ընդհանուր պատմական փոփոխությունները եւ բնության եւ մարդկության աշխարհագրական դերը երկու երկրների հարաբերությունների միջեւ:
5. Երկու երկրների պատմական համատեղ կյանքի թողած ազդեցությունը ընդհանուր ավանդույթների եւ քարերի բնագավառում:
6. Իրանական եւ հայկական առածների ընդհանրությունները եւ նրանց պատմական արմատները:
7. Իրանի եւ Հայաստանի արվեստի եւ ճարտարապետության ընդհանրությունները:

ՄՐՑՈՒՅԹԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

1. Հոդվածները պետք է լինեն հայերեն կամ պարսկերեն եւ առնվազն կազմված լինեն տասը էջից (անուն, ճշգրիտ հասցե, հեռախոս):
2. Նյութերը լինեն նոր եւ անցյալում ոչ մի մրցույթում կամ պարբերականում ներկայացված չլինեն:
3. Լավագույն հոդվածները, հոդվածի հեղինակի անվան հիշատակմամբ, կտպագրվեն երկրում եւ երկրից դուրս լույս տեսնող պարբերականներում:
4. Հոդվածները ժյուրիի կողմից կգնահատվեն եւ առաջիններից երրորդ տեղ գրավածները կպարգեւատրվեն թանկարժեք նվերներով:
5. Հանձնված հոդվածները հետ չեն վերադարձվելու:
6. Հոդվածների հանձնման համար անձամբ դիմել Երեւանում Իրանի Իսլամական Հանրապետության դեսպանատան բաժին եւ ձեռք բերել ստացականներ:
7. Հոդվածների ուղարկման վերջին ժամկետը մինչեւ սույն թվականի մայիսի 20-ի աշխատանքային ժամի ավարտն է: Այն հոդվածները, որոնք նշված ժամկետից ուշ ներկայացվեն, կամ փոստով ուղարկվեն, մրցույթին չեն մասնակցելու:

Հասցե Երեւան Կոմիտաս Բուդաղյան փողոց ԻԻՀ դեսպանատուն

ԲՐԱԲԻՈՆ ԱԳՐՈ ՍԵՐՎԻՍ

Աբովյան 11

Էկզոտիկ բույսեր եւ թփեր, քաղաքային բույսերից կոմպոզիցիաներ, ցիտրուսային բույսեր, սերմեր, սոխուկներ, պարարտանյութեր, թունաքիմիկատներ, աշխատանքային գործիքներ, սրսկիչներ, արտահագուստ:

Ամեն ինչ ձեր տարածքի ներքին եւ արտաքին կանաչապատման համար

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

[illegible] սենյականոց բնակարան [illegible]
Հեռ. 25-11-87, 58-18-41

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

Երկհարկանի տուն առանց ներքին հարդարանքի Նոր Արեշ 31 փողոցում
Հեռ. 45-59-99, 58-18-41

ՈՒԶՈ՞ՒՄ ԵՔ ՄԵԿԸՆԴՄԻՇՏ ՆԻՀԱՐԵԼ

ԶԱՆԳԱՀԱՐԵՔ 271021 ՀԵՌԱԽՈՍԱՀԱՄԱՐՈՎ Ժ. 17-ԻՑ ՀԵՏՈ

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

Առանձնատուն, 80 քառ. մ նկուղ-ավտոտնակով եւ երկու բնակելի հարկով (առանց ներքին հարդարանքի), «Զվարթնոց» կինոթատրոնի մոտակայքում (Մոնումենտ): Կա նաեւ մրգատու ծառերով փոքրիկ այգի:

Զանգահարել 27 22 57 ժամը 10-16, 58 33 26 ժամը 18-23

ՀԱՅԻՆՏՈՒՐ

«Հայինտուր» պետական ձեռնարկությունը (նախկին «Ինտուրիստ») կազմակերպում է Ձեզ համար 14-օրյա հանգիստ **Անթալիայում՝ Միջերկրական ծովի** ափին:

Ուղիղ չարտերային չվերթ Երեւան-Անթալիա-Երեւան:

Առաջին չվերթը **հունիսի 8-ին,** հաջորդը՝ 14 օրը մեկ:

Առաջարկում ենք 3,4,5 աստղանի, ծովափին մոտ գտնվող, հարմարավետ հյուրանոցներ՝ օրը երկու անգամ սնունդով:

Ցանկացողները կարող են տեղավորվել **«Կախարդական կյանք»** հյուրանոցային համալիրում, որ Ձեզ սպասում է իսկ. հեքիաթային հանգիստ. Ձեր տրամադրության տակ կլինեն՝ 5 ռեստորան, բազմաթիվ բարեր, դիսկոտեկներ, սաունա, թուրքական բաղնիք, մարզական համալիրներ, լողավազաններ:

Վճարելով ուղեգրի արժեքը, դուք կօգտվեք վերը նշված ծառայություններից անվճար եւ առանց սահմանափակումների՝ ուտելիք եւ զանազան խմիչքներ՝ վիսկի, ջին, գինի, գարեջուր եւ այլն:

Շտապեք ապահովել Ձեզ համար տեղեր, քանի որ դրանց քանակը սահմանափակ է:

Սպասում ենք Ձեզ
Մեր հասցեն. ք. Երեւան 375010
Փավստոս Բուզանդի թիվ 1
Հեռ. 56-40-62, 58-22-82, 58-11-23

«Պարբերական» հրատարակչական տպարան, Երեւան-23, Արշակունյաց 2. Գրանցման թիվ 65. Դասիչ 69140. Պատվեր 579. Տպաքանակը 3000. Ստորագրված է տպագրության 15.05.1997. Գինը 100 դրամ